

Poština plačana v gotovini.

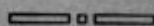
V Ljubljani, v oktobru 1921.

POPOTNIK

PEDAGOŠKI IN ZNANSTVEN LIST.

Letnik XLII.

Štev. 10—11.

V s e b i n a :

Razprave:

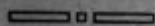
1. *Dr. Simón Dolar*: Prispevek k matematični terminologiji 163
2. *H. Družovič*: Podlaga metodiškemu pevskemu pouku v osnovni šoli 168

Iz šolskega dela:

1. *A. Petriček*: Še enkrat pouk v naravi 174
2. *M. Godec*: Prispevek za delovno šolo 178
3. *A. Spreitz*: Iz prakse za prakso 180

Razgled:

- A. Slovestvo.** *J. Novak* Slovenska vadnica za nemške ljudske šole (*Dr. P. Strmšek*). — *Fr. Fink*: Zbirka važnejših novih naredb in odredb (-é). — *Ing. G. Gulič*: Parni kotel. — *Gustav Šilih*: Nekoč je bilo jezero. — *Dr. Hinko Dolenc*: Izbrani spisi. — *Dr. Ivan Tavčar*: Zbrani spisi VI. — *Др. Јован Цвијих*: Говори и чланци 181
- B. Časopisni vpogled.** — *Glasnik Geografskog Društva (F. Vajda)*. — *Kres (F. V.)* 183
- C. To in ono.** Kongres profesorskega društva (*F. V.*). — Načrt šolskega zakona. — Zadržna naobrazba. — Priprava mladine za kmetijstvo. — Nekaj starega. — Drobne pedagoške novice. — Popravki. — *Dr. Fr. Derganc*: Filozofski slovar. (Dalje). 189

Last in založba

Udruženja Jugoslovanskega Učiteljstva. — Poverjeništvo Ljubljana.

Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

O istem predmetu se priporočajo iz „Knihovne Komenskeho“ (Zábřeze na Moravě) naslednja dela:

1. Prof. Dr. F. Krejčí: Filozofické základy mravní výchovy (1·50 K).
 2. J. Peyre: Kathéchismus mravní výchovy (2·50 K).
 3. F. Merta: Mravní výchova laická a metody mravního vyučování (1'—1K).
 4. Sborník přednášek o mravní výchově (prof. dr. Drtina, Chlup, Kádner, Krejčí, Mareš, dr. Novák, prof. Klíma, dr. Bartošek in Merta); v tisku.
 5. Jules Payot: Vědecke základy mravouky (20 vin).
 6. Jules Payot: Škola mravouky (1 20 K).
 7. A. K. Dobruský: Morálka náboženská a vědecka (50 vin).
- Opomba: Vse cene se umevajo v čeho-slovaških kronah.

Priporočamo!

„Клуб учитеља за слободно васпитање“, образован у циљу најенергичније, легалне, борбе против бирократске педагогике, против догматизације педагошких принципа и пасивног васпитања — најјаче истиче принципе слободе, саморадње, и продуктивног рада, пошто су ово главни нерви друштвеног живота.

Без икакве намере да цепамо учитељске снаге, намеравамо овај клуб да почетком школске 1921.—22. год. покренемо часопис „Слободно Васпитање“, у циљу што шире демократизације ових идеја.

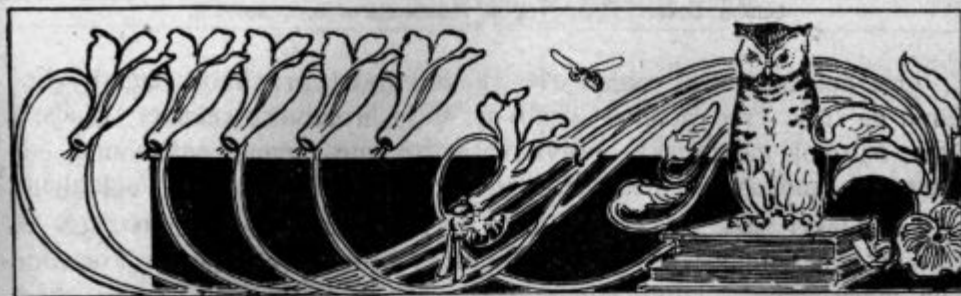
Обавештења о упису у клуб, пријаве оних који желе лист да примају и сву кореспонденцију, за сада, упућивати на привременог секретара клуба Мил. Р. Мајсторовића, учитеља. Пошта Младеновац — Влашка.

Razen v „Čas. vpogledu“ omenjenih listov priporočamo slovenskemu učiteljstvu naslednje liste in revije:

1. Slovenski učitelj. — Ljubljana.
2. Naši zapiski. Mesečnik za politiko in gospodarstvo, kulturno in socialno življenje. — Ljubljana.
3. Časopis za zgodovino in narodopisje. Izd. Zgodov. društvo v Mariboru.
4. Njiva. — Ljubljana.
5. Vesna. — Ljubljana. (Posebno polkloristika.)
6. Priroda. Popularni časopis hrv. prirodoslov. društva u Zagrebu.

POPOTNIK izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 60 K, pol leta 30 K, četrt leta 15 K. Posamezni zvezki stanejo 8 K.

Naročnino in reklamacije sprejema blagajnik UJU pov. Ljubljana Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise je pošiljati na naslov: Pavel Flerè, okr. šolski nadzornik v Ptuju.

SIMON DOLAR:

PRISPEVEK K MATEMATIČNI TERMINOLOGIJI.

Matematika je eksaktna veda. Svoje trditve strogo dokazuje na podlagi enostavnih in osnovnih resnic. Ni čuda, da je postala raznim mislecem n. pr. Spinozi in Kantu vzgledna veda napram vsem ostalim. Pa to je še dandanes idealistični struji marburške šole in njenim odraslikam, ki hočejo znanstven značaj matematike vtisniti tudi drugim vedam. A matematika bi kazala svoje vzgledno lice ali znanosti tem bolj, čim bolj bi se posluževala enomiselnosti, kolikor možno enostavne, kratke in jedrnate terminologije. Znano je sicer stremljenje v matematiki, vse svoje stavke brez besed točno izraziti zgolj z enoznačnimi simboli. Dokler pa ta cilj ni dosežen, se moramo posluževati v matematiki besed, ki točno in nedvomno izražajo njene misli. Besedilo matematičnih nalog n. pr., ki ga učitelj narekuje učencem, mora biti tako jasno in brezhibno, da ga more učenec enako brezhibno napisati, oziroma na zahtevo učitelja naknadno enako brezhibno ponoviti.

Gledè tujk, posebno latinskih in grških, sem mnenja, da se jih mora narodni jezik izogibati, torej povsod, kjerkoli gre za najširše mase. To pa velja v prvi vrsti za ljudske ali osnovne šole, v mestih in trgih tudi za meščanske šole, ki jih poseča vsak, normalno zdrav otrok. Narodni jezik tvori tu središčno sredstvo vse izobrazbe in vzgoje. Dijaku srednješolcu pa, ki že okuša kolikortoli znanstveno izobrazbo in se mu širi pristojno njegovo obzorje, povejmo poleg domačega še mednarodni izraz s primerno razlago! Akademija nagiba sevè k mednarodnemu imenstvu, a bodi mu vodilo, potruditi se za domačo besedo, ki jo sigurno rabi v stiku s preprostim narodom ali z nestrokovnjakom.

Po teh splošnih napotkih se hočem omejiti na imenstvo v računstvu, zlasti na znake ali simbole, ki izražajo to ali ono vrsto računa ali operacije. Treba se nam je najprej v glavnem zediniti! Kar pa zadeva novo štetje, nam je itak pričakovati v kratkem nepriklicnih predpisov. Štejmo: en, dva, tri, . . . deset en, deset dva, deset tri itd., ter izgovarjajmo n. pr. 2536 dva tisoč petsto trideset šest!

Na določen način spajati dve ali več števil, pravimo računati. Ločimo pa troje vrst računov: osnovne, višje in najvišje račune. Ljudska šola, oziroma meščanska obravnavata osnovne račune: seštevanje, odštevanje, množenje in deljenje, nižji razredi srednjih šol jih poglobljajo.

Računski znak za seštevanje je +, ki ga dosledno čitamo „več“ in ne „in“, ker zadnji izraz znači le splošno zvezo dveh števil. V srednji šoli poleg „več“ raztolmačimo „plus“. Enako dosledno rabimo imeni vsota in seštevanec v ljudski in meščanski šoli, v srednji poleg teh „suma“ in „sumand“. Če z nakazano vsoto računimo nadalje, jo kot tako tudi imenujemo n. pr. tri več vsota štiri več pet ter jo damo v oklepaj. V kompliciranih računih, v katerih nastopajo različni okrogli, oglati in zaviti oklepaji, je najenostavnejše, da čitamo ali narekujemo brez naziva „vsota“ in podobno v ostalih vrstah računanja. V gotovih slučajih se naziva „vsota“, „razlika“ itd. izognemo, če jih nadomestimo z besedo „vse“. N. pr. $(3 + 5) + 4$ lahko čitamo: vsota 3 več 5. (primeren odmor) več 4 ali lažje: 3 več 5 vse več 4. Analogno prenesemo te inigljaje na odštevanje, množenje itd.

Znak za odštevanje je —, ki ga čitamo „manj“, v srednji šoli tudi „minus“. Raba imen: zmanjševanec, zmanjševalec, razlika oziroma minuend, subtrahend in diferenca naj ostane neizpremenjena.

Pri množenju se poslužujemo znakov \times ali \cdot ali tudi pri občnih številih brez pike, katere znake beremo „krat“. Torej: 5×4 čitamo kratko pet krat štiri namesto množi pet s štiri ali celo množi pet krat štiri, ker je zadnje nepotrebna preobilica. Nič novega ne povem, če menujem prvo število množenec, drugo množitelj, obe skupaj činitelja, pač pa rabim krajši izraz množ namesto vzmnožek ali množek. Vsakomur so tudi znana latinska imena: multiplikand, multiplikator, faktorja in produkt.

Znatne težkoče nam nudi deljenje. Tu imamo dva znaka, namreč dve piki : ali pa črta —. Prvi znak : smo čitali dosedaj „deljeno“ ali pri razmerjih „proti“, drugi znak — pa „ulomljeno“. Koliko bi na času v šoli pridobili, če bi oba znaka čitali na isti način s kratko besedo kakor velja to za množenje! Predlagam, da vse tri izraze: deljeno, proti in ulomljeno zamenjamo z enozložnico „po“, tam, kjer nam je vseeno, ali stoji prvi ali drugi znak. Če bi pa izrecno zahtevali od učenca prvi znak, bi narekovali: količnik 6 po 3 ali pa razmerje 6 po 3, odnosno za drugi znak: ulomek 6 po 3. Pri kompliciranih izrazih bi rabili zopet „vse“ kakor sem že to pri seštevanju omenil n. pr. $(6 : 3) : 2$ bi čitali šest po tri vse po 2 ali

pa $\frac{\frac{3}{4} \times 5}{\frac{7}{8} : 2}$ čitamo: ulomek 3 po 4 (majhen odmor) krat 5 vse po 7 po 8 (pavza) po 2. Sevè bi učenec to narekovanje lahko tudi pravilno sledeče zabil: $(\frac{3}{4} : 5) : (\frac{7}{8} : 2)$. Če hočemo nedvomno prvo oblike, moramo narekovanje primerno razširiti ulomek, števec imenova-

lec Treba mi je najprej enozložnico „po“ utemeljiti in nato pa druge slovniške utesnitve. „Po“ v resnici pomeni v bistvu delitev. Pognamemo ta pomen iz sledeče in podobnih drugih nalog. Če stane 5 kg nekega blaga 30 K, zastavimo si vprašanje: po čem je 1 kg. To vprašanje rešimo z razmotrivanjem: 1 kg je peti del od 5 kg ter stane vsled tega peti del od 30 K kar pomeni deljenje števila 30 K s 5. Ne sme nas pri tem motiti raba predloga „po“ v nalogi n. pr. šest po 4 K je 24 K. Slovniško pravilno bi rekli: šest deli po treh ali šest ulomi po treh. Predlog „po“ zahteva v slovenščini v tem slučaju peti sklon. Kljub temu zagovarjam besedila šest po tri, torej nesklanjatev števil zaradi predloga „po“. Razlogi so sledeči. V matematiki smo glede rabe predlogov že dosedaj bili nedosledni. $\sqrt[3]{a}$ a čitamo tretji koren iz a, ne pa, kar bi bilo pravilno, tretji koren iz a — ja, ali n. pr. 2^{100} bi morali brati dve na stoto potenco, a čitamo na kratko dve na sto itd. Tolmačimo si lahko to okrajšavo na ta način, da matematik izpušča po predlogu samostalnik „število“, torej bi prvi primer brali tretji koren iz (števila) a, podobno velja za drug primer. Kot dragoceno oporo nudi v tem pogledu matematiku srbohrvaščina, glej n. pr. Maretićevo slovnico str. 76, ki navaja vzglede: iz dva grada, kod dvije sestre itd. Tudi spravimo najlažje v sklad ulomke z novim štetjem n. pr. en po dva, en po tri en po deset en, en po deset dva itd. namesto en po dveh, en po treh . . en po deset dveh. Težko je sicer izruvat iz narodnega jezika pravilne oblike: ena polovica, ena tretjina, ena dvanajstina itd. Zato obdržimo v šoli poleg novih oblik za ulomke narodno govornico kot prilične krajšave, a to le za ulomke s posebnimi števili, nikakor pa ne z občnimi števili. Torej n. pr. $\frac{3}{4}$ čitamo tri po štiri ali krajše tri četrtine, $\frac{a}{b}$ le a po b, ne pa a b-tin. Analogno pri imenovanih ulomkih: $\frac{1}{2}$ l je en po dva litra ali krajše pol litra, ali $\frac{1}{a}$ l je en po a litra, nikakor pa ena a-tina litra. Glede dvojnih ulomkov n. pr. $\frac{\frac{3}{4}}{\frac{1}{6}}$ omenim, da napoved: ulomek tri po štiri vse po 5 po šest ni preobilna. Ko sliši učenec besedo ulomek, napravi ulomkovo črto, a ne ve še ali kratko ali dolgo, ter se z izrazom „vse po“ primerno orjentira in prilagodi črto prikladno števcu.

Ali je možno predlog „po“ nadomestiti s katerim drugim, oziroma z drugim izrazom? Ker pišemo števec nad imenovalcem v ulomkih, bi kar „nad“ v prvem hipu hoteli vpeljati, če bi ta predlog že ne bil uporabljen pri kombinacijah n. pr. ($\frac{2}{3}$), kjer sicer tudi znači ulomek, a bolj kompliciran. Zato se nam obratno vsiljuje sam ob sebi predlog „pod“ n. pr. 4 pod tri: $\frac{4}{3}$, torej bi morali najprej čitati imenovalec, potem še le števec. Gotovo bi v nekaterih nalogah, kjer ostane imenovalec neizpremenjen, predlog „pod“ vrlo dobro služil. posebno še tudi v tem oziru, da bi na imenovalcu ležal nekak povdarek — saj mu damo prednost

pred števcem —. Vse drugo, kar sem omenil za predlog „po“, bi se dalo podobno prenesti na „pod“, vendar bi predloga „pod“ ne priporočal, ker bi samo zunanje, po obliki označeval ulomek, objednem pa učenca zapeljal, da bi postanek ulomkov strogo ločil od količnikov. K večjemu bi lahko učenca vsaj mnemotehnično opozorili, da „po“ tiči tudi v „pod“, torej se količnik in ulomek bistveno ne ločita. Seve bi s tem zopet znatno pridobili, ker bi pri navadnih ulomkih napoved „ulomek“ odpadla n. pr. štiri pod tri = $\frac{3}{4}$ namesto ulomek tri po štiri. Enako bi pri dvojnih ulomkih ne kolebal učenec med izbiro količnika oziroma ulomka.

$\frac{3}{4}$ — n. pr. bi točno zapisal, ako mu narekujemo: ulomek 5 pod 6 vse pod 4 pod tri. Manj priporočljiva sta predloga: čez (črez) in prek, ki bi enako le zunanje svedočila o ulomkih. Obče znana je nadalje uporaba imen deljenec (dividend), delitelj (divizor), količnik (kvocient), oziroma števec imenovalc. Za osnovne šole imamo torej, če na kratko posnamemo, več, manj, krat, po, morda tudi „pod“ kot jedrnate, označbe za štiri osnovne račune namesto seštevaj (vsota), odštevaj (razlika), množi (množ) in deli (količnik) oziroma ulomi (ulomek).

Mnogo manjše težave nam delajo višji računi. Za vzumnoženje ni posebnega znaka. Če n. pr. število 2 vzumnožimo s 3, pišemo 2^3 , kar smo dosedaj čitali 2 na tretjo, ali 2 na kub, oziroma dve visoko tri. V prvih dveh izrazih zapazimo predlog „na“, ki dobro označi odnošij med podlogo 2 in eksponentom 3. Pridržimo ga ter na kratko izgovarjajmo dva na tri že iz prej navedenih razlogov! Slovenske besede za eksponent nam še manjka. Bi li prijeli naštevalec ali vzumnoževalec (vzumnožitelj)? Za potenco rabimo vzumnož, katero besedo v podobnih slučajih narekujemo kakor vsoto, razliko, množ, količnik, razmerje, ulomek, če ne maramo rabiti „vse“ ali pa imenovanja oklepajev. N. pr. vzumnož dva na tri s primerno pavzo — na 5 za $(2^3)^5$ ali pa: dva na tri vse na peto ali pa: dva na tri v oklepajih na pet.

Za korenjenje pišemo znak $\sqrt{\quad}$, ki smo ga dosedaj čitali „koren iz“ n. pr. $\sqrt[3]{5}$ beremo tretji koren iz petih. Predlagam: tri iz pet. Kjerkoli pa bi nastala kaka nejasnost, čitajmo „koren tri iz pet“! Torej v podobnih slučajih kakor pri vzumnoženju. Za korenski eksponent bi nasvetoval imeni: izštevalec (razštevalec), oziroma korenjevalec (korenivec), besede „korenovec“ za radikand pa je že znana.

Končno k višjim računom ali operacijam prištevamo še logaritmiranje, slovenski bi morda rekli razštevaje. Seve bi v tem slučaju, če se ta izraz sprejme, ne mogli za korenski eksponent rabiti „razštevalec“. Če število 8 razstavimo na enake faktorje 2, potem jih dobimo tri in imenujemo tri logaritem števila osem z ozirom na podlogo dve. Zapišemo

pa $\log_2 8 = 3$, kar smo dosedaj čitali logaritem od osmih (logaritem osem) z ozirom na dve je tri.

Predlagam: logaritem osem ob dva je tri. Torej bi predlog „ob“ označil odnošaj med številom 8 in podlogo 2, namesto predolgega in okornega „z ozirom na“. Da v pisavi in vsled tega tudi v izgovoru izpuščamo podlago, kadar je znana n. pr. 10. Torej namesto $\log_{10} 100 = 2$ pišemo $\log 100 = 2$ in govorimo logaritem 100 je dva. Za „število“ ali logaritmand predlagam ime „razštevanec“, za logaritem „razštevalec“ (razštevec), podlaga naj ostane! Enako rabimo napoved „logaritem“ ali „vse“, kakor doslej.

Posnetek: za višje vrste računov rabimo predloge: na, iz, ob, ki pridejo v poštev v srednji šoli.

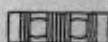
K najvišjim računom, še le pred par leti tudi v srednjo šolo vpeljanim, prištevamo infinitezimalni račun, ki razpade v diferenciranje in v obratni: integriranje. Slovenskih izrazov nam še manjka: diferenciranje morda drobiti, oziroma bolj abstraktno: izvajanje, integriranje morda doceliti, oziroma: dovajanje. Funkcijo y , zavisno od premenljivke x diferenciramo (diferencujemo) po x , kar zapišemo v obliki ulomka: $\frac{dy}{dx}$, katerega čitamo diferencijalni količnik (kvocijent) dy po dx . Predlagam čitanje: drobec dy po dx ali izvod dy po dx . Če diferenciranje na isti funkciji obnovimo po isti izpremenljivki x , govorimo o drugem diferencijalnem kvocijentu ter ga pišemo: $\frac{d^2y}{dx^2}$, kar bi po našem čitali: drugi drobec (drugi izvod) dy po dx in podobno govorimo in pišemo o tretjem drobcu (izvodu) itd. Udomačila se je uporaba diferenciranja posebno v nalogah o določitvi ekstremnih (izjemnih) vrednosti funkcij. Poišči n. pr. največjo vrednost (maksimum), oziroma najmanjšo (minimum)! Predlagam imena: višina in nižina funkcije, oziroma obratišče funkcije, katero se nahaja tam, kjer prvi in drugi diferencijalni kvocijent imata skupno vrednost „nič“.

Integriranje je obratna pot od diferencirane funkcije k prvotni. Znak za integriranje \int , ki ga čitamo „integral“ (docelek?, dovod?). Funkcijo y integriramo po x , smo brali in narekovali dosedaj. Predlagam: integriraj y v x ali integral y v x ! Pišemo namreč tako $\int y dx$, je torej med y in dx znak za množenje in ne deljenja, katerega naj „v“ izrazi. Poleg tega „nedoločenega“ integrala imamo še določen integral med zgornjo mejo a in spodnjo b , kar pišemo: $\int_a^b y dy$. Čitali smo dosedaj: določen integral med zgornjo mejo a in spodnjo b od funkcije y po x . Krajše bi se glasilo: (določen) integral med a in b od y v x .

To bi bili predlogi, ki bi prišli v ljudski meščanski in srednji šoli v prvi vrsti v poštev. Nikakor ne morem te terminologije komu vsiljevati, ker pač ona ne more pomeniti nekaj sigurnega, neki „noli me tangere“, ampak se zanašam, da se ji mnogobrojni tovariši odzovejo ter

udeležu razpravljanja, iz katerega se more izcimiti in končno veljavno izkristalizirati nova jasna in kratka terminologija. Gladiti in izbrusiti nam je treba matematično imenstvo, ne da bi pri tem trpeli stvarnost in razumljivost, ne da bi delali jeziku brez potrebe silo. Da idealnega cilja ne dosežemo, ampak se mu le postopoma približujemo, je umevno. Sigurno pa pridobimo s kratko terminologijo na času v šoli in računstvu bo ta pridobitev vrlo dobro došla.

Ne smem končno zamolčati, da me je usni razgovor z g. višješolskim nadzornikom, dr. Poljancem, napotil k imenovanim predlogom, kakor tudi se imam marsikateri jezikovni spretnosti zahvaliti svojemu bratrancu dr. A. Dolarju.*

H. DRUZOVIČ:

PODLAGA METODISKEMU PEVSKEMU POUKU V OSNOVNI ŠOLI.

I.

O potrebi reforme šolskega, osobito ljudskošolskega petja, danes ne more biti več dvoma. Že edini premislek, da je vsak prestanek obenem nazadovanje, nam mora dati povod k razmišljanju, kako je preurediti učni ustroj predmeta, čegar obravnava je ostala od početka ljudske šole pa do danes pri nas na istem stališču.

Predvsem se nam vsiljuje vprašanje: Je-li popevati po notah ali ne. Smelo trdim, da je uprav rešitev tega vprašanja kriva, da glede preustrojbe ljudskošolskega pevskega pouka še do danes nismo prišli do nobenih rezultatov. Vsaj pri nas ne.

Oglejmo si torej najpoprej pomisleke, ki govore proti upeljavi petja po notah v osnovni šoli. O tem se je drugod že mnogo razpravljalo in glavni argumenti, ki so se v tem oziru navajali, so sledeči:

1. Petje po notah je za učence pretežko, metodična obravnava istotako za učitelja pretežavna. Povoljnih uspehov torej ni doseči. K temu je omeniti, da je tonsko pisavo težje pojmiti, kakor pa besedno pisavo in to iz enostavnega razloga, ker je nota izpreminjajoča se glede lege, oblike in imena. Ena in ista oblika note ima lahko različna imena, in s tem tudi zaznamenuje različno tonsko višino, h kateri se pridruži s spre-

* Predpisi višjega šolskega sveta so med tiskanjem te razprave v istini izšli. Žalobog se z njimi ne morem popolnoma strinjati, prvič glede štetja zaradi nedoslednosti, drugič glede računstva, ker predpisi niso popolni. Škoda da se prej ni izvršila javna diskusija in enketa, nato še le zaključni predpisi.

minjajočo se obliko še različno trajanje. Posamezna črka zaznamuje pa vedno isti glasnik, kar apercpcijo izdatno olajšuje. Tonska predstava potemtakem ni enostavna predstava, ampak kompleks delnih predstav in te so:

a) Ton v ožjem pomenu (= akustična komponenta); b) tonsko ime, c) mesto tonskega izgovora, t. j. pri petju mišični čut v našem grlu, pri instrumentih prijemki prstov ozir. tipki pri klavirju (= inotoriška komponenta) in č) tonsko znamenje ozir. nota (= optiška komponenta).

Apercpcija vseh štirih delnih predstav se mora torej izvršiti kar najhitreje, če hočemo tonske višine popevati po notah. Pridruži si pa pri tem še način izraževanja tonskega trajanja, t. j. oblika note nam pove časovno vrednost tona. Posebna sta torej dva ločena akta duševnega delovanja: 1. določevanje višine in 2. trajanje. Proces se pa mora izvršiti kar najhitreje in zanesljivo. In v tem leži predvsem težkoča našega pouka; potreba strogo metodičnega postopanja, kakor tudi izredne potrpežljivosti zastran učitelja je tukaj v večji meri umestna, kakor pri vsakem drugem predmetu. Pomislimo le na enostaven apercpcijski proces pri čitanju, napram pevanju po notah. Pomisleki glede uspehov v našem predmetu so torej utemeljeni psihološki in praksa je to tudi v splošnem potrdila. Uspehi didaktiško zelo spretnih in za stvar navdušenih učiteljev pa je šteti k izjemam.

2. Drugi argument, ki se navaja zoper popevanja po notah v osnovni šoli je, da zahteva ta predmet za uspešno obravnavo mnogo časa. Pripomniti je, da je pri nas odmerjena petju ena tedenska ura (ki se bolje deli na dve poluri), pri tem ko ima Nemčija in tudi Švica v tem oziru na srednji in višji stopnji dve tedenski uri na razpolago. Stara Avstrija sploh ni posebno pospeševala tega predmeta in učne ure so se odmerile raje pri učenju drugega deželnega jezika. Če hočemo torej petje po notah z uspehom gojiti, je treba predvsem uvedbe druge tedenske učne ure.

3. Pevsko - metodiška naobrazba našega učiteljstva je vsled dosedanjega zapostavljanja tega predmeta tudi nedostatna. Izredno važna je temeljita obravnava pevske didaktike na učiteljiščih. Brez splošnega izboljšanja metodiške obravnave pa ni misliti na uspeh, kajti uprav v našem predmetu je potrebna velika didaktiška spretnost zastran učitelja. In baš na to dejstvo se tudi sklicujejo nasprotniki pevskega pouka po notah.

4. Ti-le dokazujejo tudi, da naš pouk ne dovede v osnovi šoli do stopnje samostojnosti. To je istina. Za tem smotrom pa tudi ne moremo stremiti, kajti, zadosti je že, če dosežemo, da učenci iz slike notne vrste s precejšnjo sigurnostjo lahko čitajo razvoj melodije t. j. njeno naraščanje in padanje, kakor tudi njeno ritmiško gibanje. Vaja

v sigurnosti zadevanja tonskih višin je stvar višjih šolskih kategorij in glasbenih zavodov in se tudi tukaj še bori s težkočami. Učitelj, ki bi hotel enostransko gojiti vaje v zadevanju po notah, bi to storil na račun popevanja pesmi in bi se na ta način odстранjeval od pravega smotra našemu predmetu. Zraven pevanja po notah je namreč še gojiti pevanje po sluhu, v to da se neguje muzikalni spomin. Učna ura pa se tako deli, da odpade največji del (približno $\frac{2}{3}$) učnega časa na pevanje pesmi.

Omenjenim pomislekom napram je pa omeniti okolščine, ki govore za uvedbo petja po notah v naših osnovnih šolah. In ta dejstva so:

1. Petje po notah pospešuje umstveno delovanje; naš predmet pridobi s tem na veljavi in se pridruži kot enakopraven k drugim predmetom, izrazito znanstvenega značaja. Mehanizem, ki vlada doslej pri obravnavi našega predmeta, nasprotuje vsaki didaktiki in je zakrivil, da se šteje petje nekako k manj uglednim predmetom, takozvanim ročnostim. Je torej še ostanek iz dobe, ko je mehanizem prevladoval tudi pri didaktički obravnavi drugih učnih predmetov. Pri tem, ko se je povsodi povzdignila učna metoda, je ostalo pri petju vse v starem tiru. Času primerna reforma pevskega pouka mora torej zahtevati gojitev samostojnosti in samodelavnosti, in to bo zamoglo le pospeševati poučevanje petja po notah. Samodelavnost pa je ista didaktička zvezda vodnica, ki napravi predmet zanimiv in ki pomaga razvijati vse duševne zmožnosti učenčeve. Ugledno mesto med učnimi predmeti zagotovimo torej petju, če ga postavimo na podlago priučjenja not.

2. Dosežemo-li, da so otroci sposobni, čitati iz slike notne vrste razvoj in potek melodije, potem se priuči pesmim mnogo hitreje, kakor je to mogoče na podlagi mehanskega posnemanja po sluhu. Čas, ki se je uporabil s pevskeimi vajami po notah, se sedaj izdatno povračuje in učitelju je omogočeno, obravnavati večje število pesmi hitreje, kakor bi mogel to inače.

3. Istotako se olajšuje ponavljanje pesemske tvarine. Mehanskim potom priučene pesmi se kaj rade pozabijo. Drugače je to, če ponavljajo učenci že obravnavane pesmi iz pesmaric na podlagi not.

4. Naša pisava je končno splošno kulturno imetje celega človeštva. Hodila je dolgo in težavno, pri vsem tem pa izredno zanimivo pot razvoja. Delovali so na njeni izumitvi in izpopolnitvi ne samo pojedini veleumi, ampak tudi razni narodi in istotako razne generacije. Le na tak način je mogla postati naša običajna notacija vseobča kulturna last, česar o nobeni drugi pisavi trditi ne moremo. Ker je smoter šolske odgoje in šolskega pouka ta, seznaniti mladino naj-

krajšim in najložjim načinom z vsemi kulturnimi pridobitvami, h katerim je šteti tudi tonsko pisavo, je potreba petja po notah iz kulturnih vzrokov s tem dokazana. Zraven besedne pisave mora tudi tonska pisava postati vseobča narodna last. Prosvetna dedščina se more le na tej podlagi utrditi in razširjati in umetnost mora postati v istini narodna umetnost. Le v tej obliki ji je zasiguran obstoj in zdrav razvoj.

5. Ako seznanimo mladino s tonsko pisavo, podajamo našemu pouku praktično podlago, ter mu priskrbimo nekako realno smernico. V praktičnem življenju se zahteva več ali manj od vsakega učenca, da je zmožen z umevanjem slediti izvajanju najprimitivnejših glasbenih del. In to se olajšuje, če se uči v šolah pevanje po notah; glasbena prosveta se na ta način lahko razširi v najširših masah narodovih.

II.

Tehtni so torej razlogi, ki govore za in zoper popevanje po notah. Da se pride v tem oziru do vsaj realnih uspehov, se je ponekod poizkusilo z nadomestitvijo naše običajne tonske pisave z drugimi, za otroke primernejšimi simboli. In ti naj bi bili predvsem neka olajšava v pojmovanju tonske pisave, in sicer na ta način, da se podajo učencem na podlagi znane tvarine (in da so številke, črke ali črte) temeljni pojmi o tonskih oddaljenostih, oz. o tonskem razmerju glede višine in trajanja. Istina je, da se je že večkrat poizkušalo, našo notno pisavo postaviti na enostavnejšo podlago in to osobito glede ritma. Ostati pa je moralo sedaj pri stari obliki, ker to že zahteva uporaba doslej objavljene muzikalne literature. Notna pisava v današnji obliki bode ostala neizpremenjena.

Pevski učitelji so torej že v prejšnjih dobah uvedli pri pouku primerneje simbole za poočitovanje razmerja med poedinimi toni, torej nekako skrajšano pisavo. Najstareja in še danes najbolj razširjena taka pisava je številčna pisava. Uporabljala se je na Francoskem že v 17. st. in priporočala so jo nanovo prva navodila za šolski pevski pouk, katera je rodila Pestalozzijeva doba. Številke so namreč za otroke realne količine, s katerimi se prav enostavno in jasno more označevati razmerje poedinih stopenj tonove lestve s temeljnim tonom. Ni to torej kaka aritmetika tonov, ampak številke so edinele simbol za poočitovanje, kakor so tudi note. O teh-le bi z isto upravičenostjo lahko trdili, da so geometrijske operacije, ker označujejo tonsko oddaljenost na podlagi prostornih dolžin. Toni zahtevajo pač v zaznamenovanje vidne simbole in ti naj bodo otrokom znane količine. Angleška metoda se poslužuje v ta namen črk, katerim pa manjka vsekakor znak nazornosti. Številkam pripade torej velika prednost, ki obstoja v tem, da se pospešuje na zelo enostaven način asociacija stvari, besede in znamenja

kar najhitreje, in da dobe otroci jasne predstave tonskega razmerja v svrhu sigurne reprodukcije. To je v izobilju dokazala praksa.

Dokazano je nadalje, da ima že otrok smisel za relativne tonske predstave. Teh si pridobi pri petju. Radi tega je važno, da se pojo v prvem šolskem letu najenostavnejše elementarne pesmice; teh pa v velikem številu. Vsaka taka pesmica tvarja nekako muzikalno enoto. Razvijajoči se muzikalni čut najde že nekako tajinstveno razmerje med posameznimi melodičnimi toni; otrok čuti takorekoč pomen glavnega, oz. temeljnega tona, kaor tudi obeh dominant, na katere tone se naslanja ves potek melodije; temeljni ton je v največ slučajih tudi začetni in sklepni ton. In baš to razmerje po edinih tonov k temeljnemu tonu se označuje s pomočjo števil; s številkami podajamo torej otrokom istotako prostorne predstave, kakor z notami. V označevanju razmerja tonskih višin s temeljnim tonom pa leži velika prednost številčne pisave.

Na tej podlagi se pozneje tudi ustvari prehod v pevanje po notah. Treba je samo zamenjati dosedanje simbole, številke, z notami. Prehod se izvrši torej mehanskim načinom.

Popevanje po številkah je smatrati na eni strani kot **pripravo na popevanje po notah**, in to osobito na višje organizovanih šolah, na drugi strani pa tudi kot **samostojni smoter**, in to pri razmerah, ki ne dopuščajo pevanje po notah. In teh slučajev bo pod sedanjimi razmerami v pretežni večini.

III.

Pevski številčni sistem, kakršnega uporabljajo Francozi, Švicarji, Belgijci in deloma tudi Nemci v zapadnih krajinah, ki meje na označene države, je takozvani Galin - Paris - Chevejev sistem.*

Njegove bistvenosti so v naslednjem:

1. Številke zaznamujejo posamezne stopnje dur-tonove lestve. Temeljni ton dobi številko 1 itd. Njegova oktava se zaznamuje pri vajah oz. v pesmih v obsegu oktave s številko 8, v slučajih pa, ko se prekorači omenjeni obseg, spet s številko 1, označeno s piko zgoraj. Nadaljni toni višje oktave se zaznamujejo istotako s piko nad številkami, toni nižje oktave s piko pod številkami.

2. Ker je tonska označba relativna, t. j. za vse tonske načine enaka, se mora zaznamenovati v začetku pesmi, oz. pevske vaje višina temeljnega tona oz. tonski način. Je-li pesem n. pr. v g-duru, potem se označi to tako-le: 1 = g.

* O zgodovini številčnega petja na Francoskem glej Učit. Tovariš, 49. letnik, štev. 22, 23. („Petje naj postane narodna umetnost“).

3. Zvišane stopnje se zaznamujejo s prečrtanjem številke od desne zgoraj, pa na levo navzdol, znižane stopnje istotako od leve zgoraj na desno spodaj.

4. Pri prehodu v drug tonov način se vrši notacija v novem tonovem načinu. Prehodno mesto se označuje na oba načina (s staro in novo notacijo).

5. Ritmiške razmere se ponazorijo sledeče:

Pavza se zapiše z ničlo. Polovna nota dobi eno piko za dotično številko, tričetrtinska nota dve piki, cela nota tri pike. Označeni so torej vedno natanko taktovi deli, kar spet ritmiško izvajanje izredno pospešuje.

N. pr.		Označba:	1 1 1 1
		"	1 . 1 .
		"	1 . . .
		"	1 0 1 0
		"	1 . 0 .
		"	1 . . 1

6. Delitev taktovih delov se zaznamuje s črtico nad številkami, odgovarjajoč osminski črtici oz. banderici. Črtica spaja vedno pododdelke v taktovne dele. Zopetna delitev se izraža z dvema črticama.

N. pr.		Označba:	$\overline{1\ 1}$ $\overline{1\ 1}$
		"	$\overline{1\ 1}$ $\overline{0\ 1}$
		"	$\overline{\overline{1111}}$ $\overline{\overline{1111}}$
		"	$\overline{\overline{1011}}$ $\overline{\overline{1010}}$

7. Podaljšave not se potemtakem zaznamujejo tako-le:

N. pr.		Označba:	1 $\overline{. 1}$ 1 $\overline{. 1}$
		"	$\overline{1 .}$ $\overline{1 .}$ $\overline{1 .}$ $\overline{1 .}$

S tem je izčrpana vsa tvarina številčne pisave.

Sledeča dva primera pesemske notacije s številkami naj pokažeta praktiško uporabo te pisave. Napev prve pesmi (Hej Slovani!) ne prekorači obsega oktave; velja torej kot enostavnejši slučaj. V drugi pesmi (Lepa naša domovina) se giblje napev tudi v obsegu višje oktave in prehaja v drug tonov način. (Uporaba 1. in 4. točke poprej označenih načel številčne pisave.) Težji primer te vrste.

1 = d*)

1 3 5 5 | 5 5 0 5 4 3 | 2 2 5 . 4 | 4 3 0 ||

Hej Slovani, naša reč slo - vanska ži - vo kljuje,
dokler naše verno sr - ce za naš narod bi - je.

3 2 2 4 | 4 3 3 5 | 5 4 4 6 | 6 5 0 || 8 8 8 7 6 5 |

Živi, živi duh slovanski, bodi živ na veke! Grom in peklo,

6 6 6 5 4 3 | 2 2 5 . 4 | 4 3 0 ||

prazne va - še proti nam so steke.

1 = as. *)

3 3 3 . 2 | 2 1 1 5 0 | 4 3 4 6 . | 5 4 3 5 . |

Le-pa na-ša domo - vi - na oj junaška zemlja mila,

3 3 3 . 2 | 2 1 1 5 0 | 4 3 4 6 . | 7 7 2 1 . |

stare slave dedo - vi - na, da bi vsikdar častna bi-la!

7
3 3 3 . 2 | 3 3 5 . 3 | 5 5 5 5 5 4 | 3 2 1 0 |

Mila, ka - ko si nam slavna, mila si nam ti e - di - na;

6
3 3 3 . 2 | 2 1 1 5 0 | 4 3 4 6 . | 7 7 2 1 . ||

mila, koder si nam ravna, mila, koder si plani - na.

IZ ŠOLSKEGA DELA.

ANTON PETRIČEK — ŽALEC:

Še enkrat pouk v naravi.

Rajni ravnatelj Schreiner je povodom nekega zborovanja celjskega učiteljskega društva omenil med drugimi staro pedagogiško načelo, da je glavna naloga osnovne šole vzgoja in v drugi vrsti še le pouk. V dosego tega je priporočal razna sredstva, med drugimi tudi šolske ekskurzije — ne šolske izlete v navadnem pomenu besede, temveč pouk v naravi, o katerem tov. Hude v „Popotniku“ 1920. str. 162 prav temeljito in strokovno razpravlja. Učitelj naj torej seznanj otroke z naravo; to je tista vedno odprta knjiga, katera vsebuje vso modrost in vso vedo, in to knjigo čitati naj učitelj otroke uči. Ako pa hoče učitelj to izvršiti, mora sam naravo poznati vsaj v velikih potezah; drugače mu ni mogoče

*) Jonski način za enoglasni šolski zbor.

ctrok opozoriti na najvažnejše prikazni pod milim nebom. Ker se pa naravo- in domovinoslovni pouk na naših srednjih šolah in tudi učiteljskih podajata mladini na prav nepraktičen način, so naši inteligenti iz navedenih predmetov najmanj podkovani — tako, da komaj razločujejo pšenico od rži, smreko od bora, ter ne vedo imenovati domačih krajev, gor in vod. Posledica tega je, da tudi osnovnošolski učitelji nimamo potrebne sposobnosti za smotreno izvršitev šolskih ekskurzij, z drugimi besedami, da nismo sposobni za uspešni pouk v naravi.

Kako važno in potrebno je, da poznamo naravo vsaj v velikih potezah, naj mi bo dovoljeno navesti nekaj slučajev iz svojega službovanja.

Povodom najvažnejše ekskurzije za našo šolo, namreč: Novo Celje (stari grad Blumberg ali Bromberg ter kipa Herkula in Goljata), Petrovče (grof Ferd. Miglio in prstan Matere Božje), petrovški kipi na križišču velike in okrajne ceste, potem Golče (razvaline protestantovskega tempelja), je priletel v borovju neki fantek s šopkom potočnic v roki k meni in je vzkliknil: „To je pa „„fergesmenet““! Ko sem nekega dne obiskal biser naše okolice, to je Hom s cerkvijo sv. Magdalene, srečata me dva otroka s šopkom dišeče perle v rokah; vprašal sem otroka: „Kaj pa neseta?“ Odgovor: „Vltmajster!“ Ali ni sramotno za ljudskošolsko učiteljstvo, ako trpi take spakedrane izraze med mladino? — Ali je pisal Tušek, Erjavec, Cilenšek in drugi zato naravoslovne knjige, da jih nikdo ne čita? — Koliko sto in sto lepih izrazov najdemo v teh knjigah, samo poiskati jih je treba in potem širiti med mladino. Koliko hvaležnega dela bi našel na tem polju učiteljski naraščaj, ako bi se hotel posvetiti tudi naravo- in domovinoslovju.

Tukajšnjega tovarnarja g. L—a se je lotila huda mehurna bolezen; moral je na Dunaj v bolnišnico, kjer so ga potom elektrike zdravili cele štiri tedne in ga tudi ozdravili. Lečenje je bilo skrajno mučno, stroški pa ogromni. Čez leto dni se mu pa bolezen ponovi. Sosed njegov, kateremu se je pritožil, priporočal mu je čaj neke rastline, katera raste za vsakim plotom. Čaj iz korenin te rastline je pomagal in g. L—ju so bile prihranjene bolečine in stroški. Ine rastline pa ni bilo znano, pa se je kmálu določilo: selzenovec ali popel.

Ker pa napravim z otroci vsako leto le po tri do štiri ekskurzije, jim naročim, da naj prineso vse v šolo, kar najdejo zanimivega v naravi: rastline, metulje, kebre, gosenice itd. itd. Tako nas je učil naravoslovja tudi naš učitelj na meščanski šoli v Celju. — Ko sem nekega dne otrokom kazal medeno deteljo in jih vprašal za ime rastline, oglasi se nek fantek in reče: „To je „„Steinklee““ — takšnega kadijo moj oče!“ Ali ni čudno? — Nemški izraz je med ljudstvom, slovenskega pa ni! —

Meseca junija l. l. sem kazal otrokom polejni koren ter otrokom povedal, da je to zajedavka, katero najdemo pogostoma na deteljišču.

Po končani uri pride k mizi eden izmed najmanj nadarjenih fantov in mi na polglasno reče: „To rastlino — in pokaže na poletni koren — dajajo ljudje tistim kravam, katere se ne pojajo!“ Z besedami: „Že dobro!“ — ga pošljem v klop. Moje začudenje ni bilo malo, ko sem v štev. 10. „Kmetovalca“ 1921 čital na strani 98, vprašanje: „Kaj utegne biti vzrok, da sedaj nobena mojih krav noče tekali, dasi so se že vse pred pol letom otefile?“ — in odgovor: — — — „Preden pokličete živinozdravnika, dajte kravam preskušeno domačo zdravilo, katero imamo v neki rastlini, ki se imenuje „pojatnik“ ali pri Vas „tekovnik“ (poletni korén) — Ali ni to zanimiv slučaj? — Kot razrednik najvišjega razreda seznanim pri naravoslovnem poduku oiroke vsakokrat z ono vsebino izborna urejevanega „Kmetovalca“, katera je otrokom primerna; zlasti so zanimiva vprašanja in odgovori: Smatram svoje postopanje kot pravilno.*

Plemenitaš tukajšnje okolice je vprašal svojega oskrbnika po imenu prav nadležnega travniškega plevela; oskrbnik mu reče: „To je glad ež!“ Plemenitaš: „Nemško?“ Oskrbnik: „Tega ne vem, pa hočem vprašati hčerko, katera hodi v šolo!“ Hčerka je bila moja učenka in ker si otroci zapisujejo v posebne beležnice slovenska in nemška imena (pred preobratom!) vseh v šolo prinešenih rastlin, našel je oskrbnik, kar je iskal in plemenitaš je bil zadovoljen. (Hauhechel.)

Na enak način je zadovoljila učenka svojega očeta, kateri jo je vprašal po nemškem imenu „skreka“ — nadležnemu vinogradskemu plevelu. (Platterbse.)

Z navedenim pa še ne trdim, da poznam vsako rastlino; mnogo jih je še, katerih ne poznam. Če mi otroci prineso meni tujo rastlino, jim odkrito povem, da je ne poznam in jim obenem obljubim, da jo hočem vposlati v določevanje. V to svrho jih tudi res pošiljam znanim strokovnjakom. Na ta način sem s pomočjo otrok šoli preskrbel lep herbarij: posebne važnosti je zbirka najvažnejših in najbolj razširjenih trav.

Otroci imajo s slovenskimi imeni tudi veliko veselje in si jih prav lahko zapomnijo. Vsak otrok pozna Device Marije solze in kako jih veseli, če jim pokažeš deteljo in rečeš: „To je pa Device Marije kožušček!“ Lepa medenika, ramšela, špajka, grenkuljšca, petelinčkovi grebenčki itd. — vsa ta imena si otroci z veseljem zapišejo v beležnice.

Velike važnosti v osnovnih šolah je tudi domovinoslovje; tu ima učitelj najlepšo priliko v otroških srcih obujevati in utrjevati ljubezen do domovine in države. Kako potreben je ta pouk, dokazuje dejstvo, da ljudje včasih ne vedo imenovati potoka, kateri teče skozi vas, ne vedo imena bližnjih hribov in gor itd. Spredej navedena kipa pred

* »Kmetovalca« priporočam vsem ljudskošolskim učiteljem na kmetih najtopleje. Kdo izmed tovarišev je ustanovil »Deški kmetijski klub«? — glej »Kmetovalca« št. 7 1921. Vsaka šola na kmetih naj bi bila tudi naročena na »Sadjerejca«.

novoceljskim gradom smatrajo nekateri za kipa svetnikov in se jima odkrivajo. Prebivalci v bližini petrovških kipov ne vedo, kaj kipi predstavljajo in ne vedo, v kateri namen so bili postavljeni. Tu je učitelj na svojem mestu, ako poučuje mladino in jim naroči, naj povedo tudi doma staršem, kar so slišali v šoli.

Največjega vzgojevalnega in poučnega pomena so dobro urejeni šolski vrtovi; žalibog, da v tem oziru nimamo kaj dobrega poročati. Zanimanje za šolske vrtove je precej ponehalo in sicer v prvi vrsti zaradi svetovne vojne, ko se je dalo od strani šolske oblasti direktive, v šolskih vrtovih gojiti le to, kar je v prehrano najpotrebnejše; drevesnice in trtnice so pa zaspale. Bučelarstvo dela izjemo; vendar se pečajo z njim le starejši tovariši. Ne poznam med učiteljskim naraščajem **bučelarja!** — Morda bode novo imenovani nadzornik šolskih vrtov vso zadevo povzdignil; želeti bi bilo, ker ima šola nalogo, pripravljati za praktično življenje. Večina naših otrok se posveti kmetijskemu stanu in zato jih mora ljudska šola intenzivnejše pripravljati za ta najvažnejši vseh stanov.

To so torej smernice, katerih sem se držal in se še držim pri pouku na osnovni šoli; če so prave, to naj razsodijo moji tovariši.

Razrešitev dveh velikih problemov čaka osnovno šolo, oziroma učiteljstva, in sicer: 1. zbujanje ljubezni do domače grude, do domovine in države in 2. veselje do dela. Delo, delo in zopet delo, to naj bode parola vsakega učitelja in ljubezen in veselje do dela naj vzbuja in utrjuje v srcih izročene mu mladine neprenehano in pri vsaki priliki. Le tisti narodi pridejo do veljave, kateri delajo. V tem oziru nam dajejo Nemci iz države najlepši zgled. Njih marljivost in pridnost, njih vztrajnost pri delu jim bode pomagala, da bodo kmalu poplačali dolžne milijarde in njih pridnost in treznost jih bode kmalu dovedla zopet na svetovno mesto. Da Slovani v tem oziru ne bodo zaostali, v to naj pomaga ljudska šola, oziroma učiteljstvo. Torej vsi na krov!

Ko sem pred več nego 40. leti nastopil službo, čakala je učiteljstvo tudi razrešitev dveh problemov, in sicer 1. zatiranje obče posurovelosti ljudstva in 2. pozdigovanje obče narodne izobrazbe. Pred 40. in več leti so bili v Savinjski dolini vsako nedeljo med fanti krvavi boji. Ob ponedeljkih smo slišali: „Včeraj so zopet v zaklali nekega fanta!“ Ponočni napadi ob velikih cestah so bili kaj navadnega. Ponoči si človek ni bil svest svojega življenja in imetja. Kako je pa sedaj? — — Družba sv. Mohorja je imela leta 1877. 26.815 udov, leta 1910. pa 85.514. Kdo je to povzročil? — Učiteljstvo! Stari in starejši učitelji so na navedena dva uspeha lahko ponosni. Želimo, da bi sedaj mladi učitelji po preteku daljše dobe lahko vzkliknili: „Naša zasluga je, da imamo ugledno in močno Jugoslavijo, naša zasluga je, da imajo Jugoslovani veselje do vztrajnega in smotrenega dela!“

MARIJA GODEC:

Prispevek za delovno šolo.

V počitnicah sem poučevala deklico, ki je na Dunaju zvršila I. razred osnovne šole. Prinesla mi je pokazat dva zanimiva zvezka iz dunajske šole. V enem zvezku je bil bel, črn, rdeč, zelen, rumen, rjav, svetlo- in temnomoder papir; na prvi strani je bil barvan, na drugi gumiran. Drugi zvezek mi je pokazala s ponosom, tam so bili njeni „umotvori“. Iz prvega zvezka je namreč izrezala različne podobe in jih je prilepila na bel papir drugega zvezka. Bile so tu raznobarvne zvezde, okraski, cvetlice in človeške figure. N. pr. cvetlica je imela rdeč cvet, zeleno listje in rjav lonček, zopet deklica: pestrobarvno obleko in klobuček, vse izrezano iz gumijevega barvanega papirja in semkaj prilepljeno. Kot višek svoje umetnosti mi je pokazala zadnjo stran, — kar celo ilustracijo. Ob strani mlin s kolesom, k njemu se vije svetlomoder potoček, čez njega brv, na drugi strani drevo, krog in krog zelena trata, posuta tu in tam s kako majhno cvetko. Nad vsem pa modro nebo z oblakom. Vse izrezano iz papirja in prilepljeno. Deklica je bila navdušena za to zabavno in poučljivo delo ter mi je z bistrimi očmi zatrjevala: „Ko bodem velika, pa hočem postati slikarica in si vse podobe sama naslikati.“ Tako se je s tem delom zbudil v otroku čut in ljubezen za umetnost.

Premišljevala sem o tem predmetu, ki se goji tako lepo na dunajski šoli, in si mislila, kako bi bilo lepo, če bi sama začela kaj takega s svojimi učenci. A barvan, gumiran papir je pri nas velik luksus, ko še primanjkuje denarja za kamenček! Posest škarjic je pa še večji luksus. Tedaj pri nas na kaj sličnega še ni misliti in v tem oziru naša delovna šola ne bo obogatela.*

Pač pa mi je slučaj prinesel nekaj drugega in o tem hočem poročati.

V začetku šolskega leta smo v I. razredu z začetniki računali s pocestnimi kamenčki. Vsak otrok jih je moral lepo oprane v šolo prinesiti. To učilo je poceni in vsakemu na razpolago. Imeli so večinoma vsi kakšno majhno mošnjico, kjer so hranili svoje denarje — kamenčke. Ko je bilo 1. šolsko leto dovolj „dresirano“, sem upeljala računarnje s palčicami. Vsak otrok si jih je moral napraviti sam. Vrbove šibice smo lepo obelili in rezali za prst dolge palčice. Pridni učenci so jih hitro imeli; drugače pa je bilo z lenuhi, nemarnimi in slaboumnimi učenci. Ta jih je izgubil, oni doma pozabil tretji jih še ni začel delati in kar je bilo izgovorov še več. Pa je bil enkrat kritičen dan — in polo-

* Kakor dokazujejo razni izdelki v izrezavanju tudi po naših šolah, kaže, da pri nas mislo tako daleč od teh del; treba pa je prijeti stvar praktično v roke. Op. uredn.

vica učencev ni imela palčic. Takrat sem že mislila računanje s palčicami opustiti ter se vrniti h kamenčkom, ki so vsak čas na razpolago. Vendar sem še po svoji navadi, ki vzroke neuspeha nikdar ne išče pri učencih, nego pri sebi, premišljevala, kako navdušiti otroke za novo ročno delo, t. j. za izdelovanje palčic.

Pokazala sem jim tedaj, da se palčice lahko rabijo tudi za kaj drugega, ne samo za računanje. Iz njih se tudi lahko sestavijo različne podobe. Postavili smo stol, mizo, omaro, okno, duri, hišo, golobjak, mlin za kavo i. d. Zatem smo prešli k figuram, od katerih ima vsaka svoje ime.

Trioglata zvezda, štirioglata zvezda, šestoglata zvezda, križ iz škatelj, okrask iz trikotov, okrask iz škatelj, okrask iz smrekovih vejic itd. Oblike niso tako težke, kakor se zde. Otroci so si jih čudovito hitro zapomnili in jih vedno delali na pamet. Zadnje je celo sam izumil ne posebno nadarjen učenec.

Veliko veselje je zavladovalo v razredu, če sem rekla po napornem računanju, ko so palčice še ležale na klopi: „Zdaj pa hočemo nekaj iz palčic sestaviti!“ Noben učenec ni prišel brez palčic v šolo; ako jih je izgubil, je hitro druge napravil. Lenuhov pri tem delu ni bilo, tudi slabši učenci lepo sestavljajo in tekma je velika.

Seveda smo morali prebiti razne težkoče. Začetkoma so imeli samo odlomljene, neenakomerno dolge palčice. V teku časa so videli na primerih, da morajo biti enako dolge, lepo gladko odrezane in vse olupljene. Potem nas je motila še ena težkoča. Palčice so bile okrogle ter so vedno zdrkljale po klopi, ki je poševna. Nek brihtni deček pa je znašel, da se da temu odpomoči ter je palčice na polovico precepil. Na tej strani palčice mirno obleže in zopet smo v našem pouku za korak naprej.

Pri otrokih se kaj hitro vzgaja čut in spomin za oblike. Skraja neenakomerne, zveržene, postajajo polagoma sorazmerno lepe. Otroci jih sestavljajo po spominu, treba jim je le povedati vedno z enakimi besedami, kaj naj sestavijo in v par minutah je cela stavba gotova.

Zdaj imamo že dvojno vrsto palčic, ene so za prst dolge, druge pa en in pol centimetra. S kratkimi se sestavljajo okrogle oblike, kakor solnce, cvetlice, posoda itd.

Kmalu boče v šolo, da postane zares delovna šola, uveden rokotvorni pouk. Iz tega bode pa treba na nižji stopnji pripravljati. Vaditi bo treba oko in roko, vzbujati smisel za oblike in zgodaj vcepiti čut za lepoto in umetnost. Mislim, da bi sestavljanje oblik s palčicami bila dobra priprava na rokotvorni pouk.

ALBIN SPREITZ:

Iz prakse za prakso.

Poglobitev male in velike poštevanke. Produkti naj se razstavljajo na vse mogoče faktorje. Na pr. $36 = 4 \times 9$; 9×4 ; 6×6 ; 2×18 .

Za sklepovne račune. Cenik vseh najvažnejših življenjskih potrebščin naj ne manjka v nobeni šoli. Nabit naj bo na šolsko steno v dinarski in kronski veljavi. Naraščanje ali padanje cen zabeležijo učenci sami pod vodstvom razrednika v prazne razpredele, ki se pusté v to svrhu.

Učni jezik: Čitanje. (Za srednjo, osobito pa za višjo stopnjo.) Da čitanje ne prehaja v enoličnost in ne izgublja na zanimanju, naj v nekaterih, v to določenih urah odpirajo učenci-ke „Šolski list“ na poljubni strani, čitajo berilni sestavek in ga pripovedujejo. Mnogoličnost čtiva iz raznih predmetov bo okoristilo tudi koncentracijo.

Spisje. Za višjo stopnjo so tu in tam priporočljivi spisi tudi za presojo moralne kakovosti učencev. Na pr. Kako bi jaz presodil in kaznoval zločin x, pregrešek x. — Seve se morajo pisati takšna spisja pri izločenju vsakršnega vplivanja.

Samostojni govori. — Na višji stopnji se naj po možnosti in upoštevajoč učenčevo razvojno stopnjo uvedejo tudi — govori učencev. Prilike: narodni prazniki, šolske slavnosti, poročila o izposojenem čtivu. Učitelj stopaj v ozadje, on naj le vodi.

Prirodopisna in prirodoslovna opazovanja. 1. Vsak učenec-ka srednje, osobito pa višje stopnje naj vodi priročni zvezek s sledečimi razpredeli: dan; temperatura; (v raznih dnevnikih časih) nebo; (kakovost oblakov) kakovost padavin; rastline in živali; (ki jih je ta dan videl in opazoval) eventualne posebnosti domačih živali; (osobito za podeželske otroke) večerno nebo. 2. Razrednik vodi zvezek z istimi oznakami v spodbudo učencem. 3. Razredni zvezek, ki so v njem osredotočena opazovanja učencev v daljših časovnih razdaljah, (po tednih, mesecih ali po prirodni kavzaliteti.) — V ta zvezek vpisujejo najboljši opazovalci pod vodstvom razrednika.

Samoizpraševanje učencev. Kadar je predelana gotova učna enota ali učna celota, tedaj ne stavlaj ponavljalnih vprašanj samo razrednik, temveč jih stavlaj tudi učenec! — Učenec stavi vprašanje vsemu razredu, pokliče tega in onega součenca in če ta povoljno odgovori, vprašuje ta i. t. d. — Medsebojna izpraševanja učencev krepijo njih samozavest, utrjajo snov, pomnožujejo zanimanje, spodbujajo apatične in vodijo k samotvornosti.

RAZGLEd.

A. SLOVSTVO.

Josip Novak: Slovenska vadnica za nemške ljudske šole. Zvezek 1. strani 62; cena 2,50 din. Zvezek 2. strani 115, cena 4 din. Izdala kr. založba šolskih knjig v Ljubljani 1921. Človek se obeh knjig resnično razveseli, saj pomenita velik napredek, zlasti če ju primerjamo s knjigami, po katerih smo se morali (in se še sedaj morajo) učiti nemščine. Knjigi sta namenjeni ljudski šoli, ko še otrok nima zadostne formalne izobrazbe. vpogleda v slovniški sestav jezika, skratka, ko se mora učiti tujega jezika nekako na isti način kakor se je naučil svoje materinščine (la méthode maternelle); materinščina, v tem slučaju nemščina, se sploh ne uporablja, razven pri posameznih besedah, kojih pomena ni mogoče nazorno pokazati. Po večini so v obeh knjigah primeri iz vsakdanjega življenja vendar pa tako, da nsem našel banalnega ali tudi prisiljenega stavka, kakor jih nahajamo v sličnih vadnicah vseh jezikov desetokrat.

Autor začne z govornimi vajami in sicer najprej s štetjem in računanjem. Z ozirom na to, da se da število še najlažje ponazoriti, je to vsekakor priporočljivo. Preveč te vrste pa se mi zdi, ko imamo že kar na začetku vse štiri glavne računске operacije z ulomki vred. Morda bi bilo bolje, da bi prišla matematika pozneje, ko že nudijo druge znane besede večjo raznoličnost v izberi primerov; saj so nadaljnja poglavja: imenovanje oseb in reči, kakšne so osebe in reči, čigave so reči... itd. gotovo za začetek primernejša. Za govornimi vajami, ki naj podajo temeljne pojme oblikoslovja, stoje po mojem mnenju vseskozi srečno izbrana berila. Na koncu prvega zvezka se nahaja 17 strani obsegajoči slovensko - nemški slovarček.

Šele drugi zvezek se naslanja na slike, popolnoma v smislu Hartmannovih zahtev, in sicer na šest slik Janskega: je-

sen, kmetija, zima, pomlad, vas in poletje. Med temi govornimi vajami in semkaj spadajočimi berili so razdeljena po vsem zvezku slovniška pravila in vzgledi iz oblikoslovja, tako da mora učenec koncem drugega leta obvladati vse oblike in besede navadnega govora, tudi tukaj je dodan 32 strani obsegajoči slovensko - nemški slovarček.

Novakov način se mi zdi pa tudi vsled tega tako pošrečen, ker prepleta tako dobro obe tozadevni — danes si v pedagoški literaturi nasprotni — zahtevi direktne metode: ali na podlagi slik ali naravnost po življenju. Novak, kakor omenjeno, združuje oboje in tako poživi ves pouk. Želel bi samo še koncem knjige oblikoslovnega pregleda, da bi dobil tako učenec vpogled v celotni slovniški sestav slovenskega jezika. Ravno iz tega vidika bi naj bilo, kakor to zahtevata Roden in Walter, odločenih koncem drugega zvezka tudi par odstavkov za prevajanje iz nemščine, kar poda in utrdi sicer res le formalno jezikovno znanje, ki pa je za skoro vse tiste, ki bodo v naših razmerah uporabljali to knjigo, tudi zelo važno. Mimogrede bodi tudi omenjeno, da mi v knjigi ne ugaša stereotipni, za vsako verzifikacijo se ponavljajoči: Nauči se to pesem na pamet! in pa zahteva, kakor je običajno ne stavimo: Odgovori tem-le vprašanjem! saj vedno rečemo: Odgovori na ta-le vprašanja!

Dr. P. Strmšek.

Fr. Fink: Zbirka važnejših novih naredb in odredb za ljudske in meščanske šole ter učiteljišča v Sloveniji. — S. Š. M. v Ljubljani, 1921. — Cena?

V I. zv. te zbirke, ki se bo gotovo še nadaljevala, je zbraš Fr. Fink vse važnejše naredbe in odredbe, ki jih je od prevrata sem do konca leta 1920 izdala višja šolska oblast v Ljubljani, odnosno nekatere, v kolikor se tičejo šolstva in šolskega uradovanja, tudi take, ki so jih izdala druga oblastva. Vobče so v zbirki odloki trajne vrednosti, tedaj taki, ki spadajo v zbirko

normalij, tupatam nahajamo katero, ki se je na prvi hip pač zdela lahko taka, a se je pozneje morebiti izkazala, da ni, na pr. šte. 50. Nič zato; vsekakor smo dobili s knjižico zbirko, ki smo jo potrebovali in želimo le, naj ji sledi II. zvezek prav kmalu, enako vestno sestavljen in pregledan v tisku. Priporočamo pa, naj ima prihodnji zvezek razen kazala zadeve — za oba zvezka — urejene tudi po abecednem redu, kar olajša hitro poiskanje dotičnega odioka. —è.

Ing. Gvidon Gulič: Parni kotel. Znanstvene knjižnice 1. zv. Zal. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Cena 40 K.

Knjižica obravnava parne kotle. Na omejenem prostoru so opisani najznačilnejši sistemi parnih kotlov in pri vsakem sistemu so navedene njegove bistvene lastnosti in njegova najprimernejša uporaba. Očividno je pisatelj vpošteval predvsem sedaj obstoječe naprave in je tako prevzel v opis tudi kotle, ki bi jih sicer kot zastarele gotovo izpustil, tako n. pr. Belleville-ov in Field-ov kotel. V nadaljnjih odstavkih se seznanimo s posameznimi sestavnimi deli parnega kotla, s potrebno pripravo in opremo take naprave.

Najbolj bodo ustregli odstavki, ki govorijo o obratovanju in snaženju parnih kotlov, o poškodbah in o eksplozijah, kako se preprečijo, oziroma kaka popravila so možna. Tu je obravnavano res vse, kar je treba vedeti pri praktičnem obratovanju. Za tem so navedena revizijska pravila, predpisj za kurjače in njihovi prestopki. Kakor je razvidno iz vsega, je knjižica mnogostranska in posebno temeljita za onega, ki ima neposredno opravka s parnim kotlom in naj si je to kurjač, delovodja ali gospodar.

Preračunanje parnega kotla bi pa lahko izostalo, ker v to je potrebno obsežnejše znanje. Nadomestovalo bi ga lahko opis čistilnih naprav za napajalno vodo.

Nekaj malenkostnih pogršk: na str. 2. bodi mesto 1.0103 število 1.0333, na str. 3. kaže druga vertikalna vrsta razpredelnice temperaturo in ne toploto. Knjigo moremo prav toplo priporočati.

Zunanja oprema knjižice je lična, format priročen. Glede slik bi želel da bi bile

razvrščene v tekstu, ker pri vednem prelistavanju trpi nazornost opisovanja.

Gustav Šilih: Nekoč je bilo jezero... Dolinska bajka. V Ljubljani, 1921. Založila »Učiteljska Tiskarna« v Ljubljani. Str. 285. Cena vez. 50 K. — Naša skromna mladinska literatura je zopet bogatejša za lepo delo. Napisal ga je mlad umetnik-učitelj, ki je bil v naši javnosti sicer še neznan, a se nam je predstavil s tem prvim nastopom prav lepo. Snov te »Dolinske bajke« je zajeta iz najstarejših časov naše slovenske zgodovine, katere se je dotaknil v naši literaturi sedaj prvi Šilih, in je pripovedovana v zares blestečem slogu, z lepimi opisi, polnimi najmekkeje lirike. Mladina, zlasti ona iz Savinjske doline, bo sprejela knjigo gotovo z največjim užitkom, zato jo toplo priporočamo vsem, zlasti, ker je preskrbelo založništvo za najelegantnejšo opremo. — O knjigi izpregovorimo še obširneje.

Dr. Hinko Dolenc, Izbrani spisi. (»Prosveti in zabavi« 3. knjiga). Izdala zveza kulturnih društev. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani, 146 str. Broš, velja K 20, po pošti K 2 več. Za včlanjena kulturna društva K 16.

H. Dolenc je bil navdušen ljubitelj narave, strasten lovec, izvrsten družabnik in — pripovedovalec. Vse te lastnosti se zrcalijo v njegovih spisih. Pričujoči izbor prinaša tri njegove najboljše in najboljše spise: Spominj o Cerkniskem jezeru, O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh in Črtice o burji. V njih nam odgrinja romantiko notranjskih gozdov z vsemi posebnostmi, ko gozd pri nas še ni imel določeni postavi, ko je bil še bolj skuden gospodarju in številu upravičenih in neupravičenih uživkarjev ter zanimiv z gozdarji posebne vrste, kakor polharji, gobarji in kunarji. Mojstrsko je orisal življenje ob Cerkniskem jezeru in na njem, ki nudi dovolj zabave in radosti v vsakem letnem času, s svojimi originali, kakor je bil oče Vrag, Miha Stareč z otroci in stari Anže z Otoka, ki je prepeljal po jezeru kneze in grofe. Polne življenske svežosti so in ostanejo njegove črtice o kraški burji. Vsakemu prijatelju narave, posebno pa lovcem in mladini bo nudila knjiga mnogo

užitka, učitelju pa ilustrativne tvarine za prirodopis in obče domoznanstvo.

Dr. Ivan Tavčar: Zbrani spisi, VI. zvezek, uredil dr. Ivan Prijatelj. V Ljubljani 1921. Izdala in založila Tiskovna zadruga. Strani 435. Cena K 74, po pošti K 5 več.

V zbirki slovenskih pisateljev, ki jo izdaja Tiskovna zadruga, je pravkar izšel I. zvezek Tavčarjevih zbranih spisov, ki jih ureja dr. Ivan Prijatelj. Knjiga je izšla baš za 70 letnico pisatelja in prinaša poleg urednikovega uvoda in njegovih opomb Tavčarjevi najboljši deli iz zadnje dobe Cvetje v jeseni in Visoška kronika, ki sta vzbudili splošno pozornost in priznanje, bosta izhajali v Ljubljanskem Zvonu. Tiskovna zadruga se dr. Tavčarju ni mogla lepše oddolžiti — kakor, da je začela izdajati njegove zbrane spise, kateri so urejeni po istih načelih in na enak način kot druga izdaja Jurčičevih zbranih spisov. Da je izdaja res prvovrstna, pove že ime urednikov.

Dr. Jovan Cviijić, profesor Univerzитета, predsednik Akademije Nauka: Govori in članci. — Izdavačka knjžara Napredak, Beograd. — Cena 36 Dinara.

Sadržaj: 1. O naučnem radu in o našem Univerzitetu. — Balcanški problemi in naučne škole. — Metodi in procesi naučnega rada. — Formiranje naučnih radnika. — Naše sposobnosti za naučni rad. — Naučni in stručni rezultati našeg Univerzитета. — Примедбе и долуне. — 2. O националном раду. — 3. Kulturni pojasi Balcanског Полуострва. — Појас намењене византијске културе. — Турско-источњачки утицаји. — Појас западне културе. — Патријархални режим. — 4. Главне особине централних области Балканског Полуострва. — I. Географски полскај и везе. — II. Структура и саобраћајне линије. — III. Важност Цариграда и Солуна. — IV. Извесни утицаји геоморфолошких црта. — V. Географски положај Старе Србије и Македоније. — VI. Централна област и балканско територијално језгро. — VII. Главне рашко-македонске кстлине. — VIII. Политички значај Новопазарског Санџака. — 5. Распоред бал-

канских народа. — I. Етнографске границе балканских народа. — II. Етничке промене и миграције. — 6. Географске основе македонског питања. 7. Из проматрања о етнографији Македоније. — Македонски Словени. — Трагови историјско-националне свести. — Новији утицаји. — 8. Алексија Босне и Херцеговине и српско питање. — I. Географски и економски положај Србије. — II. Значај Босне и Херцеговине за српски народ. — III. Дух и смисао аустроугарске управе у Босни. IV. Српски и југословенски проблем. — 9. Динарски Срби. — I. Њихов виолентни тип. — II. Осећајност. — III. О даровитости. — 10. O народном јединству. — 11. Јединство јужних Словена. — 12. Мисао српског народа. — 13. Излаз Србије на Јадранско Море. — I. Географско-економске основе за питања о пристаништу. — II. Историјско-етнографски преглед. — III. Оцена разних интереса. — 14. Географски и културни положај Србије. — 15. Северна граница јужних Словена. — I. Етнографске границе. — Принципи. — Панонски басен и његова јужна ивица. — Инвазије и миграције. — Насељавање српско-хрватско. — Разбијање југословенског становништва. — Етнографска карта. — II. Проматрања о географским границама. — 16. Корушки плебисцит 17. Границе и склоп наше земље. — 18. Западна и балканска цивилизација. — 19. O раду Ситона Ватсона. — 20. Петар Јанковић. — 21. Беда у Србији и наша вера. — 22. Владимир Карић. — 23. Наша Држава.

B. ČASOPISNI VPOGLED.*

I. Znanstveni in pedagoški članki.

V sestavku »Vaspitni pojam u glavnijim filozofskim pravcima« (Vč.) prkazuje Radiša M. Stefanović vzgojni pomen idealizma, determinizma, materializma in mehanskega evolucionizma. — »Funkcija vaspi-

* Kratice pomenijo: »Vč.« — »Уч.к.« — »Pr. Gl.«: »Prosvetni Glasnik«. — »P. R.«: »Pedagogické Rozhledy« i. t. d. gl. v Pop. štey. 7.—9.

tanja u životu« (dr. V. Rakić v »Pr. Gl.«) razpravlja o raznih življenjskih formah in o tem, kateri formi služi vzgoja in kako ji služi. Za nas Slovence, Hrvate in Srbe prihaja pisec do zaključka, da je »krajni cilj vaspitanja održanje i napredak našeg nacionalnog života, a njegova funkcija — razvijanje i obrazovanje naših nacionalnih snaga i sposobnosti.« — V članku »Eksperimentalna pedagogika« (Pr. Gl.) objavlja M. Kokić glavne misli nemškega pedagoga Buddeja po njegovem spisu v »Lehrproblem und Lehrgänge aus der Praxis der höheren Lehranstalten.« — »Jedan psihološki estetički sistem« (Branko Lazarević v »Pr. Gl.«) prikazuje estetski sistem Meumanna, ki ga označuje kot najkarakterističnejši, kot energični poizkus, »da se nešto, iz skupljenog materijala i iskustva, veže, organizuje i ujedini«; spis je globoko zamišljen in zanimivo izveden. — V istem listu nahajamo tudi psihološko studijo, pod naslovom »Mladinska duša«, v kateri se nam kažejo ideje Francoza P. Mendousse-a, kakor jih je objavil v spisu »L' Ame de l' Adolescent«. — Smotreno delo o analizi razvoja ženske mladine nam kažejo statistični podatki Fr. Svitavskega pod naslovom »Výška a váha naših žákkyň« (P. R.). —

Franz Hilker: Schule und Kunst, N. Erz. 5.) »Umetnost ni sladka prevara, ki lepša življenje, temveč nazorno vtelesenje najčistejše resnice«. Njeno udejstvovanje sestaja iz dvojnega akta: koncepcije in ustvaritve. Koncepcija sama je kompliciran akt: različni vtisi morajo priti v naši duši do doživetja. To doživetje je tem jačje, čim prvotnejša, pristnejša je duša. Zidati moramo torej na prirojeno otrokovo dispozicijo. Drugi del akta — ustvaritev — leži v otroku kot nagon. Isti je še jačji kot pri odraslih, ne ustraši se nobenih ovir. Ni ga treba šele razvijati, pač pa treba paziti, da ga ne zatremo. V vsaki umetnosti mora biti samostojno ustvarjanje princip. Iz te analize se podaja pomen in način umetnostne vzgoje sam. Pomen umetnostne vzgoje gre daleč preko ročnosti ali večšine, smoter ji je možnost izra-

žanja najglobokejšega notranjega doživetja. Literatura: Hilker: Lebensschule, Heft I, Schwetschke u. Sohn, Berlin; Fritz Jöde: Musik und Erziehung, Zwieblers Verlag, Wolfenbuttel.) — Oscar Wulfi. Die psychologischen Grundlagen der Kinderkunst, (N. Erz. 5.) Od umetniških panog je psihološki najbolj raziskano upodabljanje. Posebnih zaslug za to si je pridobil V. Stern. Predstave predmetov nastanejo v drugem četrtletju; prostorne predstave nastanejo s početkom gibanja iz mesta. V poznejši dobi se razvije zmožnost v dve smeri: prva z enotno, trdno smerjo opazovanja, druga z gibljivo in obširno smerjo opazovanja, karakteristični pojav otroškega risanja — Röntgenove slike — je razlagati s tem, da otrok družil različne predstave o istem predmetu in neprimernih ne more abstrahirati. Literatura: W. Stern und H. Grosser: Das freie Zeichen und Formen des Kindes, Leipzig 1913; L. Potpeschnigg: Aus der Kindheit bildender Kunst, Leipzig 1912; G. Rouma: Le langage graphique de l' enfant, Bruxelles 1913; C. Kjk: Die übernormale Zeichenbegabung des Kindes, Breslau; W. Rüttmann: Die Ergebnisse der bisherigen Untersuchung zur Psychologie des Zeichnens, Leipzig 1911. Kolb und Gmelich: Der Kunstunterricht an den allgemeinbildenden Schulen, Göppingen. — A. Müller - Lichtenberg: Rhythmisches Gestalten, (N. Erz. 5.) Vse življenje je gibanje; to gibanje se vrši po strogo določenem redu — ritmu. Rittem se pojavlja tudi v našem duševnem življenju ter obvlada vse panoge umetnosti: upodabljanje, glasbo, poezijo, kretnje. Različen je ritem veselosti od ritma depresije; naznačiti se da z grafično krivuljo in je tako jasen odsev razpoloženja. Študij ritma je zato velepomemben in velezanimiv. Opozarja na izborno knjigo »Oswald Herzog: Rhythmus in Kunst und Natur«, Selbstverlag, Berlin, Göbenstrasse 16. — Otto Ostrowsky: Das Puppen- oder Marionettentheater als Mittel zur Belebung der Kindl. Gestaltungskraft, (N. Erz. 5.) V prirodznanskih predmetih n. pr. je dane dovolj možnosti, da pustimo prosto pot otroški

samodelavnosti. Malo uspelo je pa to do-
slej v jezikovnem in zgodovinskem pouku.
Najboljši odpomoček vidi pisec v marijo-
netnem gledališču. Do približno 12. leta so
otroku lutke najljubša zabava, ker nudijo
domišljivi največji razmah. To dejstvo
uporablamo v marijonetnem gledališču.
Basm., povesti otroci sami dramatizirajo,
tudi lutke in scenerijo izvrše po možnosti
sami. Istotako tudi uprizarjajo sami. Mari-
jonetne predstave se odlikujejo po svežini
in učinkovitosti; nedvomno je, da služijo
izborno vglabljanju dotične snovi. — Fritz
Böhme: Rhythmische Gymnastik.
(N. Erz. 5.) Naše šole ubijajo telo in zdrav
instinkt ter povzročajo zdražljivost in rati-
niranost. Pot iz tega kaosa pelje skozi rit-
mično gimnastiko. Literatura: J. Winter:
Körperbildung als Kunst und Pflicht, Del-
phin — Verlag, München, Methodes Jacques-
Dalerose, Leipzig; Hade Kallmeyer: Künst-
lerische Gymnastik, Schlachtensee — Ber-
lin 1910; Hela Holtfreter: Kallisthenie, Ber-
lin 1912; Rudolf Bode: Gymnastik und Ju-
gendorziehung, Max Kellerer, München 1919;
Rudolf Bode: Der Rhythmus und seine Be-
deutung für die Erziehung, Diederichs,
Jena 1920; Hans Hackmann: Die Ent-
wicklung der Seelenkräfte als Grundlage
der Körperkultur; Diederichs, Jena 1921.
— V zadnji števi. »Pop.« smo objavili oglas
češkega lista »Komensky«, iz katerega je
razvidno zanimanje za problem moralnega
pouka v Čehih in smer, ki jo hodi že ta
pouk v čeh.-slov. republici. Moralni pouk
pa se je nameraval z novim šolskim letom
uvesti tudi v šole avstr. republike (ali se
je, nam ni znano, bržkone pa je sedanji
politični režim to Glöcklovo namero za-
enkrat že preprečil) in razni nemško-avstr.
pedagoški listi so se jeli globlje pečati s
tem vprašanjem. Zanimiva tozadevna član-
ka sta »Anregungen für den Mo-
ralunterricht an Lehrerbil-
dungsanstalten auf soziologi-
scher, rechtsphilosophischer
und staatsrechtlicher Grund-
lage« (Kühnel v L. F.) in Prabeke
»Beiträge zum Moralunter-
richt« v Sch. A. —

II. Iz šolskega dela.

Pod naslovom »Iz moje belež-
nice« piše J. Polak (Sl. U.) poučno poro-
čilo o svojem risalskem pouku; glavno na-
vodilo mu je: pouk v naravi in iz narave.
— Šolski izleti in potovanja zavzemajo v
šolskem življenju vedno važnejše mesto,
zbujajo domovinski čut, kažejo na lepoto
domovine in bude ljubezen do nje. Za take
izlete in potovanja nam daje navodila
Ljub. Pavlovič v spisu »Školski
izletji i putovanja« v Vč. ter pripo-
veduje, kako se je treba pripraviti na take
izlete, da obrode sadov. — Upotre-
ba filmova »Nemačko!« (Vč.) poro-
ča o tej stvari in priporoča, naj se filmi
uvadejo tudi v šolo. Po predelanji tvarni
ali med podajanjem je mogoče učencem
pokazati slike raznih delov sveta (zem-
ljepisje), floro in favno (prirodopis), razne
tvarne (fizika) itd. Ker pa prinašajo filmi
tudi dosti nemoralnega, neestetičnega, je
tudi za filme treba stroge kontrole. Izven
šole bi smela kinematografska podjetja pri-
rejati za mladino le cenzurirane predstave.
— »Novi principi za nastavu u
američkim narodnim školama«
(Sigurd v Vč.) opisuje, kako prednjači vz-
goja ameriške mladine pred našo, in se
osobito ozira na higijeno, pri kateri učitelj-
stvo ne teorizira, marveč jo izvaja v prak-
tičnem življenju. — O šolskem delu pripo-
vedujejo v Učiteljski števi. 11. in 12.
še članki: »Prve lekcije deteta«
(M. Dimar), »Moji djaci« (J. Udicki).
»Množenje desetnog razlomka
sa 10« (Nik. Senić) i dr. — Z istega to-
rišča omenjamo iz »N. B.«: Uvodni članek
»Tötet den Herrn Lehrer«, ki po-
vdarja potrebo, da bi postal današnji uč-
itelj bolj človek, ker je sedaj še vedno sa-
mo strogi »gospod učitelj«. — »Mathe-
matische Intelligenz und Be-
gabung« razpravlja o blivstvu nadarje-
nost za matematiko in o zaostalosti metode
na tem polju. Temeljno napako tvori tu
pač enotransko ponazorovanje. Smisel za
matematiko ni kak poseben dar, treba se
bo pa poglobiti v snov s psihičnim spozna-
njem in jo prikrojiti za psiho učenca. —
»Luftfahrt und Weltverkehr«

prinaša podatke o zrakoplovstvu in neka) smernic, kako naj se podaja to zanimivo in važno snov učencem osnovnih in srednjih šol. — »Eine Huldigung« je odmev dni, ko je bival med Nemci indijski pesnik Rabindranath Tagore. Pisec pa konstatira žalostno dejstvo, da se je mladina, ko se je predstavljala pesniku, ločila v dve skupini; junkerski visokošolci s svojimi ošabnimi kretnjami so tvorili prvo, kmetiška in obrtniška mladina pa drugo skupino — že mladina se loči. — V prilogi N. B. »Pädagogischer Wegweiser« se začne zanimiva razprava »Lebens- und Religionskunde«. — Zadnji zvezki »Pr. P.« so polni raznih preizkušelj dela, koncentracije itd. Za nas je zanimiva in važna preizkušnja o koncentraciji: Eine Konzentrationsprobe (Dr. phil. Franziska Baumgarten). V tem spisu pripoveduje pisateljica, da je dala 145 dečkom in 128 deklicam v starosti od 12—14 let nalogo, da naj 20 vrstic od katerih vsaka vrsta šteje 30 različnih števil, izpopolnijo tako, da prištejejo k vsaki četrti številki število 3 in od vsakih naslednjih 7. številki odštejejo število 2, n. pr. vrstica:

8 6 8 7 9
472569835782535843524902765432

i t. d. 20 takih vrst. Pri tej nalogi se je prepričala, da delajo dečki in deklice najrazličnejše napake, tako v grupaciji po 4 in 7, v zaporednosti po 4 in 7, v izračunanju, prištevanju in odštevanju. Boljše rešujejo naloge deklice, in sicer je napravila najboljšo nalogo neka 13 letna deklica, dočim nek 14 letni deček, sicer drugače nadarjen, tudi po večkratnih korekturah naloge nitj do srede ni izvršil. Časa jim je dala na razpolago 10 minut. Prepričala se je, da koncentracija in splošna inteligenca ne gresta vzporedno, vsaj v večini slučajev ne. Sicer slabo nadarjeni so napravili časih veliko boljše koncentracijske naloge kakor oni, ki so bili naznačeni kot jako nadarjeni. Iz teh nalog ne moremo posnemati drugega, kakor da po njih lahko razločujemo različne tipe dela. Imamo 1. dobre in hitre delavce, 2. hitre, a slabe delavce, 3. počasne in dobre delavce, 4. počasne in slabe delavce, 5. deloma dobre, deloma slabe in kar je najinteresantnejše

na tem slučaju, periodično menjajoče. Test, to je izkušnja, se lahko dela na razne načine in se tudi lahko stopnjema oteži n. pr. preizkušanci naj v sicer istih vrstah k vsaki drugi lihi številki 4 prištejejo, od vsake pete sode številke 3 odštejejo, vsako deveto s tri dele, vsako peto s 4 množe i. t. d. in delajo to vrstilo, to je, da se v vrsticah nepretrgoma izvršujejo zaporedno dana navodila. Preizkušnja je tudi za naše šole jako interesantna. — O tem, kako naj se prirede za pouk v osnovni šoli stvarne skupine, ki neprisiljeno in živahno koncentrirajo ves pouk, nam kaže v svojem načrtu J. Wanderer v »Versuch einer kurzen Ausarbeitung des Sachgebietes „Ackerland und Grosstadt“ (Sch. A.)«. Pregled snovi je po obravnavanih naslovih: »I. Učno izhodišče. Carnuntum, Aspern-Lobau. 2. Domačija in življenjeslovje. Nemški kmet. Rimljani na Nižjeavstrijskem. Binkoštni dnevi leta 1809. Ob Donavi navzdol. Moravsko polje. Solnce v juniju. Rastline in živali na polju. Poljedelski stroji in orodja. 3. Ročno delo. 4. Jezik (tudi narečje). 5. Računstvo (z ozirom na pridobitnost dežele in velikega mesta). 6. Pisanje (snov iz obravnave). 7. Petje (isto). 8. Beležnica. 9. Učila. Dodatek: Izreki o koledarju.« Za izvedbo te snovi priporoča še slike in skice ter navodilo za napravo preprostih učil. Za otroke si zamišlja poseben zvezek, neko novo čitanko, ki naj obsega primerne odlomke iz dobrih književnih del, pesmi in reke; ker bodi ta čitanka le nekaka zbirka snovi, si jo priredi lahko vsak učitelj po svoji metodi.

»N. Erz.« ima v let. 5. in 6. zvez. v šolskem delu naslednje priporočljive spise: Marta Bergmann-Konitzer: »Über plastischen Gestaltungsunterricht« se zavzema pisateljica za uvedbo plastike v osnovno šolo. Je otroški naravi zelo prikladna in nenavadno uri opozovanje, gojiti jo moramo najprej kot igračkane: deca izdeluje možičke in živali iz spomina. Nato šele pride upodabljanje po modelu, kjer morajo upoštevati detajle. Na ta način se navadi otrok objeti s čutili najprej celoto, nato šele jo analizira v detajlu. Opozarja na možnost,

da se lahko razvije iz tega domača umetnost, sploh pa smisel za obliko. Pisateljica je izdala tudi knjigo: *Über plastischen Gestaltungsunterricht*, Dürrsche Buchhandlung, Leipzig. — Fried. Kuthmayer: *»Vom neuen Sprachunterricht«* Gansberg in Scharrelmann sta dala jezikovnemu pouku novo smer. Dosedanje teoretiziranje in abstrahiranje ter formalizem nimajo za ljudsko šolo psihološke upravičenosti. Izpolniti moramo marveč pouk z življensko vsebino. Dela, ki praktično izvajajo to načelo: Gansberg: *Wie wir die Welt begreifen*, Georg Westermann, Brannschweig; isti: *Deutsche Sprachhefte*, Westermann, Brannschweig; Dr. Lay: *Führer durch den Rechtschreibunterricht*, Quelle & Meyer, Leipzig; Dinke: *Unser Grammatikunterricht, ein Verderber der deutschen Sprache*, Zentralverein der Wiener Lehrerschaft; isti: *Sprachlehre in Lebensgebieten*, Westermann, Brannschweig; isti: *Der Sprachunterricht im Rahmen des Gesamtunterrichts*, Gerlach & Wiedling, Wien; Alschner: *Lebensvolle Sprachübungen in Sachgruppen des Alltags*, Dürr, Leipzig. — Walter Schönbrunn: *»Ausflüge. Povdarja veliko vzgojno vrednost izletov, ako se vrše pravilno. Princip mora biti: pri izletu dati otrokom popolno prostost; ako nastanejo momentane nerednosti, občuti otrok tem živeje potrebo redu. Ako mora poseči učitelj vmes, mora storiti to kolikor mogoče neopaženo. S tem navajamo deco k samostojnosti, pred vsem k prostovoljni disciplini. Izleti nudijo tudi edino možnost, seznaniti otroka z veličastvom narave; vzljubili jo bodo in spoštovali. Oprostiti jih moramo strahu pred »gromovnikom«. — August Heyn: »Die Gartenarbeitschule«. Kot predstopnja k idealni zadržni šoli (*Gemeinschafts schule*) se priporoča tu uvedbo »vrtne delovne šole«. Navaja sledeče rezultate, ki jih pričakuje od nje: 1. blagodejen vpliv na zdravje nemške mladine. 2. pomagala bi zatirati bolesten egoizem v nemškem narodu in pripomogla tako k solidarnosti v naroda samem in med narodi. — 3. pripomogla bi k ravnopravnosti telesnega in duševnega dela. — 4. premosti-*

la bi globel med mestom in selom. — 5. omogočila bi pravilno izbiro poklica. — 6. pospeševala bi med narodom veselje do poljedelstva. — 7. pospeševala bi estetski čut, ljubezen do narave, domovine in človeštva.

III. Iz zgodovine vzgoje in šolstva.

V obliki svojih spominov piše v »Yv.« Mih. M. Stanojevič pod naslovom »U učiteljskoj školi« o beogradskem učiteljskišču, njegovi zgodovini in razvoju. — Opiraje se na izvirne zgodovinske spise v srbski šoli in pedagoški književnosti je podal Ed. Kristufek v spisu »Z dějin školství srbského« (P. R.) Čehom dober zgodovinski pregled o srbski šoli. — Pregled razvoja pedagoške znanosti na zapadu prinaša spis R. Kuzine »Moderna pedagogija« (Pr. Gl.).

IV. Iz šolske organizacije.

O organizaciji našega šolstva, kakršno je, in kakršno naj bi bilo, piše Al. Koprivec pod »Sodobno osnovno šolstvo« v »Naš. Zap.«; škoda, da članek zaradi opustitve lista dosedaj ni mogel iziti celoten, kajti njegov začetek kaže marsikatero dobro zrno. — Spis »Više pedagoške škole« (dr. J. Iskruljev v »Yv.«) poroča o »Ecole Supérieure de Pédagogie« v Bruslju. — Obširen in izčrpen je v istem listu opis šolskega razvoja in šolske organizacije v Bosni in Hercegovini pod naslovom »Školstvo u našoj kraljevini.« — V »Pr. Gl.« pa čitamo »O vaspitanju i nastavi u Engleskoj« M. Liković; članek »Škole u slobodnoj prirodi« (Dr. N. Davidović) nas opozarja na tozadevne naprave na Angleškem, o tamošnih vseučiliščih pa razpravlja dr. D. Subotića spis »Universiteti Velike Britanije«; R. St. Mišić nas s spisom »O prosvetnim prilikama u Južnoj Srbiji« vodi s pregledom in statistiko v te kraje. — Organizacijo ameriškega šolstva za zanimivimi podatki, o učnih načrtih za moralno vzgojo na teh šolah nam kaže »Osnovy morální vychovy na Škole etické kulturny« v New-Yorku« (V. Beneš v

»P. R.«). Kako temeljito pa se pečajo Čehi s socialno vzgojo, pripoveduje temeljit načrt dr. V. Ferstera, ki je bil izdelan po naročilu čeh.-slov. ml. pravosodja in ki ga objavlja »P. R. 3.—6.« pod naslovom »Ideová osnova na zřizení statních nucených vychovatelů a reformu výkonu trestů.« — »N. Erz.« (6) pripoveduje o novem šolskem zakonu v Nemčiji. Od tu posnemamo, da je kljub neumornemu prizadevanju šolskih reformerjev, ki ga je podpiral velik del uvidnega občinstva, vendarle prodrli konzervativni načrt. Zavrgli so skupno osnovno šolo, ki bi naj bila za vse obvezna najmanj do 13. leta ter v principu obdržali dosedanji sistem, po katerem se otrok že z 10. letom predistinira za določen poklic. Istotako je prodrla tudi uredba, da se postavi-jo šole na konfesionalno podlago (njen ustvaritelj je, kakor pravi Ostreich, »der fromme Futterneid«), dočim smatrajo reformerji povdarjanje konfesionalnosti kot razdvojni moment v narodu. Končno še omenimo spis dr. Olge Essig: »Die Berufsschule« (N. Erz. 6), v katerem se obrača proti cepitvi in izoliranju strokovnih šol. Danes se povdarja strokovna izobrazba, ki pa postaja do skrajnosti enostranska. Je to sicer naravna posledica sedanje »strojne dobe«, koje prospah zahteva ekstretno specializacijo dela, vendar pri tem pozabljamo, da ima to strem-ljenje težke socialne in psihične posledice. Tudi pri strokovni šoli nam je gledati na harmonično izobrazbo. Vsak naj pozna tudi delo druge stroke, da jo ve prav ceniti. Tako gojimo vzajemnost! Pripraviti moramo posameznike, da presoajo delo iz etičnega, gospodarskega in kulturnega stališča.

Glasnik Geografskog Društva, godina IV., novembra 1920, sveska 5. — Prvi članek »Granice i sklop naše zemlje« umerz. prof. dr. Jovana Cvijića razpravlja o naših državnih mejah, v kolikor odgovarjajo principu prirodnih mej in principu etnografskih mej. V drugem delu govori o medsebojni zvezi posameznih delov: naša

država ni popolna geografska celina, ne po reliefu, ne po klimi in zato tudi ne v gospodarskem oziru. Treba bo izdelati komunikacije, da se pokrajine trdno spoji in gospodarsko napredujejo. Beograd je križišče velikih vodnih cest Donave s Savo in Dravo ter Moravsko - Vardarske doline. Tu že vodijo glavne železniške proge. Izgraditi se morajo še druge proge: iz Srbije na Jadransko morje, iz Sarajeva na Kosovo polje itd. Komunikacije bodo tudi pripomogle k medsebojnemu spoznanju in zblizanju, da se odpravi provincijalizem in se utrdi državna zavest. V tem oziru se moramo otrestiti dedščine bivše Avstro - Ogrske, kjer so se narodni burili proti državi in videli v njej sovražni-co svojega narodnega razvoja. Članek zasluži pozornost in upoštevanje pri vseh slojih.

Učitelstvu vseh šol se priporoča članek Francoza Yves Chataigneau, »Nove države (Avstrija, Madžarska, Čehoslovaška, Jugoslavija, Bugarska i Rumunija)«, preveden iz časopisa »Annales de géographie«. Pri vsaki državi so navedene meje, prirodne oblasti, etnički sestav in ekonomsko življenje.

Slovence zanimata dva članka dr. Jožeta Rusa: »Ribnica i Kočevje« ter »Istorijske osnove etničkog i kulturnog stanja kod Slovenaca.«

Poleg mnogih znanstvenih razprav prinaša »Glasnik« statistične podatke, pregled geografske literature, bibliografijo, nekrologe in društvene vesti.

Članarina »Geografskega društva« znaša 30 din. na leto, člani dobivajo brezplačno društvena izdavanja, zlasti »Glasnik«. Naslov: Geografsko društvo, Beograd Univerzitet. F. Vajda.

Kres, Socijaldemokratska stranka je začela izdajati ilustriran družinski list. Pozdravljamo to podjetje, ki naj zanese leposlovje med najširše delavske vrste; pozdravljamo ga posebno zaradi tega ker že 1. številka kaže odločno protialkoholno smer. 1. list stane 20 Din., za dijake 12 Din., za člane »Svobode« samo 9 Din. Narocila se v Ljubljani, Aleksandrova c. 5. F. V.

C. TO IN ONO.

Kongres profesorskega društva. V dneh 25. do 27. septembra 1921 se je vršil v Zagrebu II. kongres profesorskega društva naše kraljevine. Krasna sabornica na gornjem gradu je bila skoro premajhna za blizu 500 profesorjev iz cele države. Kongres se je otvoril ob navzočnosti ministra prosvete Svetozarja Pribičevića, ki je v svojem nagovoru povdarjal narodno edinstvo, napredek našega šolstva od l. 1918, šolo kot državno institucijo, idearno stran profesorskega poklica, ki pa državi nalaga dolžnost, da vsem šolnikom zagotovi materijalni obstoj; omenil je projekt enotnega zakona za šole, vabil profesorsko društvo na sodelovanje pri tem, češ da šolniki kot strokovnjaki morajo imeti odločilno besedo pri ureditvi šole, ker najbolj poznajo njene potrebe; obljubil je izpolnitev opravičenih zahtev v okvirju mogočnosti. Ministrova izvajanja so se sprejela z burnim odobravanjem. Predsednik kongresa, profesor Koloman Rac iz Zagreba, se je spominjal umrlega kralja Petra I. Velikega, Osvoboditelja, predlagal udanostni brzjav Nj. Vel. kralju Aleksandru in pozdravil navzoče uradne in društvene dostojanstvenike, med njimi tudi zastopnika UJU, Lanski kongres v Beogradu je bil le nadaljevanje skupščine bivšega srbskega profesorskega društva; iz ostalih pokrajin sta bila le po 2 delegata. Letos je torej bil prvi kongres, na katerem so bile vse pokrajine enakomerno zastopane po svojih delegatih. Zato je kongres imel v prvi vrsti konstitutiven značaj. Odobrilo se je poročilo o delovanju glavne uprave, sprejel se je društveni poslovnik, izvršile so se volitve v glavno upravo. Sprejela se je cela vrsta predlogov kot smernice za nadaljnje delovanje glavne uprave. Izrazila se je želja, da društvo sodeluje pri šolskem zakonu in pri reformi šolstva, da prosvetni svet v Beogradu razširi svoje delovanje na celo državo in se v to svrhu izpopolni s člani iz vseh pokrajin, da se uvede slobodna utakmica pisateljev učnih knjig, da se popravi več nepravilnosti v stanovskih zadevah. Debate so bile deloma zelo burne; ostro se je grajalo postopanje vlade, ki je izdajala naredbe za posamezne pokrajine ter s tem gojila pokrajinstvo, namesto da bi z enotnimi uredbami utrjevala narodno in državno edinstvo. Zaključek kongresa je bil veličanstven: stoje so se pele naše himne »Bože pravde,« »Lepa naša domovina« in »Naprej zastava slave.« Tretji dan kongresa je bil posvečen razgledovanju Zagreba; Hrvati so nam s ponosom razkazovali svoje bogastvo: velikansko moderno šolsko poslopje realne gimnazije, narodopisni muzej, novo vsa-

učiliško knjižnico, akademijo znanosti in umetnosti. Profesorstvo se je poklonilo na Kaptolu junakoma Zrinskemu in Frankopanu ter na Mirogoju duševnim velikanom hrvatskim. Hrvati so priredili udeležencem kongresa sijajen sprejem, slavnostni banquet v Streljani in slavnostno gledališko predstavo.

F. V.

Načrt šolskega zakona za osnovne šole v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev je izdelala posebna, v to pozvana anketa v Beogradu. To je znano. Znano je tudi, da je »Nar. Prosveta« priobčila ta »Projekat« v svojih št. 60—71, na kar posebej opozarjamo. Načrtu bi se dalo marsikaj ugovarjati tako glede oblike in vsebine, a vzdržujemo se javno vsake opombe, kakor se glasi tozadevni sklep, sprejet na skupščini UJU poverjeništvu v Ljubljani. Vabimo pa vsakogar, ki se za stvar zanima, naj zbere svoje pripombe ter jih dobro utemeljene pošlje na UJU poverjeništvu v Ljubljani, kj jih odda na pristojnem mestu. Kakor si sedaj posteljemo, tako bomo ležali.

Zadružna naobrazba. Kongres »Glavnega zadružnega saveza SHS«, ki se je vršil zadnje dni septembra t. l. v Ljubljani, je sprejel med drugim tudi resolucijo glede zadružne naobrazbe. Po poročilih se ta glasi: »Prizadeta ministrstva se naprosijo, da uvedejo obrtni pouk o zadružništvu v vseh višjih in srednjih kmetijskih šolah, dalje v meščanskih, trgovskih in obrtnih šolah ter v učiteljskih. Na vseučiliščih in drugih visokih šolah se naj vodijo stolice o zadružništvu. S pripravami za uvedbo tega pouka je treba nemudoma pričeti.

Pri postoječi preureditvi poljoprivredne službe naj se polaga osobita važnost na to, da kmetijski potovalni učitelji vseh strok seznanijo kmetovalce sistematično z zadružništvom, njegovimi principi in kolikor možno tudi s tehnično ureditvijo.

Država naj podpira osobito podučne tečaje in predavanja, kj jih v to svrhu prirejajo zadružne organizacije, v prvi vrsti Glavni zadružni savez in njegove članice, pa tudi posamezne zadruge. Za sistematično ureditev tega zasebnega zadružnega poduka naj se osnuje pri glavnem zadružnem savezu poseben odsek.

Podpira naj se nadalje izdajanje knjig, brošur, časopisov in sploh propagandistične literature za zadružništvo.

K temu poročilu omenjamo, da obstajajo v državah, v katerih je zadružništvo močno razvito, za tako naobrazbo posebne zadružne šole. Tako n. pr. Češka, o kateri poroča L. Grubič v »Slob. Tribuni« (1921 br. 37) sledeče: »Javna zadružna šola pri trgovski akademiji v Bernou je glavni zavod za izobrazbo zadružnih de-

lavcev. Namen te šole je, da vzgaja za združna podjetja strokovno izobražen uradniški naraščaj, nudeč mu teoretsko in praktično izvežbanost iz trgovskih in združnih nauk; Sola traja dve leti. Po učnem načrtu, ki je odobren od ministrstva šolstva in ministrstva narodne prosvete, se poučuje prvo leto: obče računovodstvo, trgovska korespondenca, izstavljanje faktur, trgovski in menični nauk, načela in zgodovina združniškega pokreta, poznavanje blaga in združna tehnologija, gospodarski in trgovski zemljepis, steno-grafija in češčina. V drugem letu: združno računovodstvo, trgovska faktura, nauk o trgovini, narodno gospodarstvo, pravni združni nauk, rganizacija in uprava zadrug, nauk o reviziji zadrug in ostali predmeti iz prvega leta v manjšem številu ur. Neobvezno se še poučuje: nemščina, francoščina, angleščina, ruščina, italijanščina in srbo-hrvaščina ter pisanje na stroj. V šolo se sprejemajo dečki in deklice, stari najmanj 15 let, ki so dovršili meščansko šolo (trajajočo 3 ali 4 leta po osnovni šoli) ali nižjo srednjo šolo; in sicer tj brez izpita, a ostali z manjšo predizobrazbo po sprejemnem izpitu iz češčine in matematike; tu imajo prednost taki, ki so se že udeleževali v trgovini ali združništvu. V drugi letnik se sprejemajo tudi absolventi 1. letnika trgovske akademije, a se morajo podvreči izpitu iz združnih predmetov, ki se obravnavajo v prvem letniku združne šole. Razen te šole v Berounu obstoji še 10 združnih tečajev pri trgovskih šolah ali akademijah v Bistrici, Berounu, Bratislavi, Brnu, Kutí, Hori, Nachodu, Pardubicah, Plznu in Žižkovu (Praga); vsak teh tečajev poseča 30—50 gojencev. »

Priprava mladine za kmetijstvo. Ne le agrarne države streme za tem, da dvignejo kmetijstvo z izobrazbo mladine, tudi industrijski kraji se oprijemajo tega, že po sebi samem tudi etično vzgojnega sredstva. Tako čitamo, da so dobile šole v Berlinu naslednja navodila: 1. V vsakem tednu naj se določa poseben dan, v katerem se pelje mladina ven iz mesta. Vodstvo teh pohodov naj prevzemajo učitelji, ki so doma z dežele. Kadar ni vodnikov, ki bi odgovarjali tej zahtevi, je skrbeti za druge pripravne osebnosti. Uradniki in nastavljenjci mestnih zemljišč, oskrbniki in gozdarij prihajajo tu najprej v poštev, znabiti tudi zasebniki, ki bi se prostovoljno javili. — 2. Pri teh pohodih naj se pouk razteza na obči fizični opis zemlje, kakor tudi na kmetijsko delovanje. Nujnost gospodarskih razmer zahteva, da se tega nemudoma lotimo. Ako tedaj ni v ta namen prirejen učni načrt, kj se sploh ne bo dal izčrpno sestaviti, ni to nikaka ovira.

Sčasoma se izobrazbi in utrdi smotrečnost, primerna otroški starosti, kakor tudi obliki narave v različnih letnih časih. — 3. Pouka samega ta novost nikakor ne oškoduje; kajti učne ure, ki poletji v prirodznanstvu odpadejo, smatramo lahko, da so nadomeščene. Ti pohodi naj služijo tudi sportu; namesto telovadnih ur nastopijo telovadne igre in proste vaje na zletih. Pravitako se najde prilika, da se goji petje ter se omeje pevske ure. — 4. Otroci bržčas že sedaj pogosto opravljajo poljedelska dela, kadar so na počitnicah. Upati je, da se da to delovanje razviti še bolj. — Tako v Berlinu. Zdi se mi, da smo pri nas že na boljšem, ker gledamo na stvar bolj svobodno.

Nekaj starega. Opozorjeni od prijateljske strani, naj ponavljamo kaj starega, že pozabljenega, kar bi nam pa ravno v današnjih časih orav prišlo, se dotaknem. danes vprašanja, ki je bilo pri nas pred leti na dnevnem redu, danes pa, ko bi bilo še bolj potrebno, nekako spi. T. j.: medsebojno spoznavanje mladine. O potrebi nam niti ni treba govoriti, ko pa vemo, da bi srbška in hrvaška deca radi spoznali našo in obratno. Pomagajmo jim in organizirajmo: 1. medsebojno dopisovanje; 2. medsebojno izposojevanje mladinskih spisov in listov; 3. delujmo za uredničenje zletov mladine med brate na jug in obratno onih na sever; prirelejmo naj se mladinske veselice in svrhu medsebojnega spoznavanja i. pod. Stvar je danes laže izvedljiva, posebno ako zainteresiramo merodajne činitelje, da gredo vsemu temu in takemu na roko; rekli bi celo, da je to njihova dolžnost zaradi resničnega ujedinjenja.

Drobne pedagoške novice. Josephine Ransom je opisala v knjigi »Schools of To-Morrow, London 1919« zanimivosti iz angleškega šolstva. Primeri: Miss Margareth M. Lee, docentka literature, je otvorila v Befordu dekliško šolo, v kateri koncentrirala pouk in vzgojo okoli pesnitev, zajemajočih iz nepotvrjenega življenja. — Dr. Rouse je ustanovil v Cambridge deško šolo, kjer združuje učenje z delom na farmi, v vrtu ter na sprehodih. Balade, zgodovino i. t. d. dramatizirajo. — Margareth Morris je ustanovila plesno šolo, v kateri učenke same izgotavljajo kostume in scenerijo; združuje torej dve panogi umetnosti. Učenke so iz najrazličnejših slojev. Disciplina je prostovoljna. »Učitelj ne sme gospodarovati učencem, učenci ne učitelju.« — V Carigradu so ustanovili Amerikanci pred 50 leti dekliški kolegij, v katerem se vzgajajo bulgarska, grška, turška, armenska in judovska dekleta skupno. Občevalni jezik je angleški, uče se tudi francoščine. Narodne in verske posebnosti

strogo upoštevajo; navajajo gojenke k medsebojnemu spoštovanju. Gotovo je to kažipot, kako priti do zblizanja med narodi. Letos je v kolegiju 250 deklic, med njimi precej Rusin-jbegunk, ki so našle tam prijazno zavetišče.

Angleško teozofsko društvo je ustanovilo svojo šolo za dečke in deklice v Armdale. Ceravno je društvo versko, je uveljavilo v tej šoli interkonfesionalno stališče. Povdarjajo človeško - npravstveni moment. Učitelj ne deluje z nasilnim vplivom, temveč z vzgledom. Živi z golencij v prijateljskem razmerju. Iz teh razmer so se izcimili nauki in pravila sami; medsebojna uslužnost, pomoč starejših in zmožnejših drugim, odkritosrčnost, prostovoljna disciplina, cenitev ročnega in duševnega dela. Kazni ne uporabljajo. Načrte za pouk in delo izdelujejo tudi učenci; s tem se dviga njihovo zanimanje ter krepi samostojnost. Prvi vodja te šole je izdal o svojih triletnih doživljajih knjižico: Armstrong Smith, M. R. C. S. Some Ideals in Coeducation and an attempt to carry them out. London 1920. — Slično šolo je pred kratkim ustanovila avstrijska teozofska bratovščina v Eden-u pri Wien-u.

Indijski filozof in pesnik Rabindranath Tagore je ustanovil pred 20 leti blizu Kalkutte svojo šolo »Shantiniketan« (Zavetje miru). Začetek je bil skromen: 5 otrok z njegovim sinom vred. Danes šteje stotine indijskih otrok obojega spola. Sedaj namerava preustrojitj to svojo šolo v univerzo s špeciijelno nalogo, prirejati pot zblizanju med iztokom in zapadom. Hoče privabiti dijake zapadnih držav, da spoznajo preoblično čustvene kulture, ki jo odkriva iz dolgega sna se zopet zbujajoča Indija. — (Iz »Int. Erz.-Rundschau«.)

Pedagoška centralna biblioteka v Leipzigu. »Comeniusbücherei«, izkazuje koncem I. 1920, okroglo 245.000 knjig; izposojenih je bilo 37.000 knjig. To velevažno institucijo podpirata v sedanjih težkih časih izdatno Saksonska in mesto Leipzig. —

Od 30. III. do 1. IV. t. l. je bil v Leipzigu »Prvi nemški kongres za moralno pedagogiko« pri obilni udeležbi znanstvenikov in učiteljev. Univerzitetna profesorja dr. Barth in dr. Jonas Cohn sta teoretično dokazovala potrebo moralnega pouka nasproti konfesionalnemu pouku. Izidejo obširna tiskana poročila o tem kongresu.

† Umrli je na Dunaju začetkom februarja t. l. univerzitetni profesor Adolf Stöhr, učenjak na polju moderne psihologije in filozofije. Oboje je osnavljal na točnih študijah matematično - prirodoslovnih nauk (fizike, biologije, kemije, matematike, fiziologije in anatomije). Obvla-

dal je vse važnejše orientalske in stare ter moderne evropske jezike ter ustvaril na podlagi teh svoje epohalno delo »Jezikovna psihologija«. Na smrtni postelji v kliniki je imel zadnja predavanja in tam je spisal tudi zadnjo knjigo »Wege des Gilaubens«. Radi svojih prikupljivih predavanj ga bridko pogrešajo vsi, ki so ga slušali, bodisi akademiki na univerzi ali delavski proletarci v »Volksheimu«.

Dunajsko učiteljstvo se izredno zanima za šolsko reformo, odkar je dal zanjo impulz bivši naučni državni podsekretar Glöckel. V pret. šol. letu so se na okr. učit. skupščinah enoglasno izrekli za takojšnjo uvedbo reforme, kakor jo je v načrtu zasnoval in za časa svoje podtajniške dobe deloma že izvedel. Letošnje skupščine so se osobito bavile s času odgovarjajočim ocenjevanjem otrok. Sklenilo se je, da uvedejo s šol. letom 1922/23 poleg sedanjega razredovanja še natančen opis šolarjev, ki naj sloni na znanstvenih načelih ter omogoči učitelju dobiti točno celotno sliko o učenčevih zmožnostih; tako naj se že spočetka stvarja podlaga za dobro premišljen nasvet glede nadaljnega otrokovega studija in izbire poklica.

Popravki. Z. 7.—9. štev. let. »Pop.« so se nam vrinili nekateri prav neljubi pogreški, od katerih poglavitve popravljamo v naslednjem: Na str. 146. v 2. koloni, vrsta 14. od zgoraj stoji: »... prašanje o nedostojnosti duše in telesa...«, kar se mora glasilj »... o medsebojnosti duše in telesa«; 7. vrst naprej se je »Heymans« prelevil v »Heimans« in v 1. kol. 11. vrsta od spodaj »Windeldand« v »Windelbunda«. — Ostalih pogreškov, kojih pogrešnost takoj pokaže smisel besedila, ne omenjamo.

FILOZOFSKI SLOVAR.

(Sestavlja dr. Fr. Derganc.)

(Dalje.)

17. **Predstava** (gr. phantasia, lat. praesentatio, nem. Vorstellung) je tisti dušni pojav višje vrste, ki po nastoju drugotno sledi zaznavi in sicer: 1. Kot obnova (reprodukcija) prvotne zaznave (predstava spomina); 2. ali pa kot po obliki sicer originalna, a po vsebini iz elementov sprejetih zaznav sestavljena tvorba duha (predstava fantazije), koji izpremeni prvotno zaznavo v celoti ali samo v nje sestavinah po obliki, velikosti, jačini ali številu. Reprodukтивna predstava se razlikuje od zaznave po tem, da se javlja neodvisno od svojega predmeta, če se ga v mislih samo spominjamo, če o njem čitamo ali govorimo, a se strinja z zaznavo v tem, da se vedno nanaša na objektivni

predmet. Zato ji pravimo tudi objektivna predstava.

Predstava fantazije (subjektivna predstava) nastopa v zavesti z vso nazornostjo brez ozira, če ji odgovarja kak objektivni predmet ali ne, včasih učinkuje celo z večjo jačino in prepričevalnostjo nego objektivna predstava, ker lo spremljajo močna, sugestivna čustva. Za primer subjektivnih predstav navajamo izdelke umetniške fantazije in mitološke osebe (n. pr. Pan, Kentaver, Meduza, poganska božanstva sploh), dandanes vsa vražna bitja (pošast, mora, čarovnica, volkodlak) kot izrodki vraževerne fantazije, dalje večino sanj in halucinacij.

Posebej opozarjamo na tiste subjektivne predstave, koje so igrate v kulturnem življenju narodov usodno vlogo in še vedno zajemajo nelzcrpno moč iz prirodne okultnomistične mentalitete narodnih mas, na tiste subjektivne predstave, koje sistematično in po stari tradiciji negujejo in prenišljeno zlorablajo n. pr. moderna teozofija, mistika in bramanizem (joga) v svrhu ovladanja vraževernih mas, na tiste subjektivne predstave, koje nastopajo v zavesti oslavljenih, prenapetih živcev po predhodni pojmovni in čuvstveni pripravi v zavesti izrednega afekta (strah, navdušenje) in posebnega dušnega položaja (hipnoza, avtohipnoza).

Čeprav moderna psihologija strogo razlikuje prvotno zaznavo od drugotne predstave, objektivno predstavo od subjektivne, vendar zanemarija celo Wundt to bistveno razlikovanje in imenuje predstavo vsako vsebino zavesti, koja nastopa kot individualna celota »brez ozira, če ji odgovarja istinit predmet ali ne.«

Tako omalovaževanje očitnih in bistvenih razlik obuja sum znanstvene nepoštenosti in neiskrenosti, kakor bi umet-

ni hoteli podaljšati življenje brezpredmetnih, preživelih okultnomističnih sistemov, ki varajo ljudstvo z zlorabo prirodnih dejstev psihologije in parapsihologije (črne psihologije). Enako se je svoj čas tudi »črna magija« vzdrževala samo ob lahkovernosti neizobraženih mas s prikriivanjem gotovih prirodnih fizikalnih pojavov (skrivnostna znanost črnošolcev) in njih vprizarjanjem v mistično, efektno prikrojeno obliko. Kakor je z napredkom prosvete propadel celo na vladarskih dvorih ugledni in vplivni stan izkoriščevalcev »črne magije«, tako izgubi v doglednem času tudi »črna psihologija« sugestivno privlačnost na ljudsko dušo.

Razlikovanje zaznave in predstave opravičuje tudi fiziologija možganov, ker se nahaja v možganski skorji mesto za zaznave (zaznavišče) ločeno od mesta za predstave (predstavišče). S pomočjo predstave spoznamo zaznavo, kojoj smo že enkrat sprejeli, kakor to, kar je. Z vsako zaznavo se obnove istočasno v predstavišču vse predstave, stoječe s trenutno zaznavo v kaki asociativni zvezi. Sodelovanje starih predstav pri zaznavanju se pokaže posebno očitno pri nejasni in nerazločni zaznavi, ko prevlada predstava (iluzija). Človek z okvarjenim optičnim predstaviščem dušno oslepi, vidi sicer obliko in barve z zaznaviščem, alj vse mu je tuje in čudno, ne spozna, čemu služi predmet, kaj pomeni, iz česa je narejen itd. Poseben primer dušne slepote je besedna slepota, dotičnik vidi črke, a ne zna čitati (aleksija), ker ne ve črkam pomena.

Zaznava in predstava sta si po končnem zavestnem efektu podobna in tvorita posebno, takozvano nazorno, slikovno skupino dušnih pojavov, katere proizvaia duh s pomočjo posebne slikovne sposobnosti, fantazije. (Dalje prih.)

Uredništvo je prejelo od zadnjega zaključka naslednje liste in knjige:

1. Zvonček. List s podobami za slovensko mladino, Ljubljana. Leto XXII., št. 5.—7.
2. Slovenski učitelj. Glasilo jugoslov. krščanskega učiteljstva, Ljubljana. Leto XXII., št. 6.—7.
3. Čas. Znanstvena revija »Leonove družbe«, Ljubljana. Letnik XV., št. 5.—6.
4. Naši zapiski. Mesečnik za politiko in gospodarstvo, kulturno in socialno življenje. Ljubljana. XIII. letn. št. 6.—7.
5. Učitelj. Pedagoški in znanstveni list, Organ UJU. — Beograd, I. letnik, št. 11, 12.
6. Priroda. Popularni časopis. Zagreb. God. XI. Broj 6.—8.
7. Pedagogické Rozhledy. V Praze. Ročník XXXI. Sešit. 3.—6.
8. Komenský. V Zábřeze. Ročník XLVIII. Číslo 18.—24.
9. Škola měštánská. V Praze. Ročník XXIII. Číslo 9.—15.
10. Schaffende Arbeit und Kunst in der Schule. Prag. 9. Jahrg., Heft 7.—9.
11. Lehrerfortbildung. Prag. 6. Jahrg., Heft 7.—9.
12. Letno poročilo I. mestne šestrazredne ljudske šole v Ljubljani v š. l. 1920/21. — Sestavil in na svetlo dal ravnatelj Jakob Dimnik. — Ljubljana, 1921.
13. XV. in XVI. izvestje škofijske gimnazije v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano v š. l. 1919/20 in 1920/21. Izdalo ravnateljstvo. — V Št. Vidu nad Ljubljano. 1921.
14. Gustav Šilih: Nekoč je bilo jezero... Dolinska pravljica. Ljubljana. 1921. Založila »Učit. tiskarna«.
15. Dr. Hinko Dolenc: Izbrani spisi («Prosveti in zabavi», 3. knj.). Izd. »Zveza kulturnih društev«. Zal. Tisk. zadr., Ljubljana, 1921.
16. Dr. Ivan Tavčar: Zbrani spisi. VI. zv. — Ljubljana, 1921. Izd. in zal. Tisk. zadr., Ljubljana, 1921.
17. Ing. Gv. Gullč: Parni kotel. — Znanstvena knjižnica I. zv. — Ljubljana 1921. Zal. Jugosl. tisk.
18. Fr. Fink: Zbirka najvažnejših novih naredb in odredb za ljudske in meščanske šole ter učiteljsča v Sloveniji. — S. Š. M. v Ljubljani 1921.
19. Zaloga šolskih knjig v Ljubljani:
 - a) Črničec: Računica I. in 2. del;
 - b) J. Brinar: Čitanka za meščanske šole, II. del (pregl. izd.);
 - c) J. Brinar: Slovenska slovnica, nižja in srednja stopnja (pred. izd.);
 - č) Fr. Novak: Slovenska vadnica za nemške ljudske šole, I. in II.

Redakcija te številke se je zaključila 30. septembra 1921.

„Komenský“. (Na znanje vsem, ki se zanimajo za problem moralne vzgoje in čitajo češko.)

Aby učitelstvu poskytlia rady a pomoci, rozhodla se redakce „KOMENSKÉHO“, nejstaršího českého časopisu pedagogického, že se bude věnovati převážně řešení problému mravní výchovy ve škole po stránce teoretické i praktické. Již letošní ročník 48. má na polovici článků z tohoto oboru. V ročníku příštím, který počne vycházeti počátkem škol-roku 1921/22, bude věnována tomuto novému předmětu pozornost ještě větší, což umožňuje zvětšený kruh spolupracovníků v oboru tom nejvíce vynikajících, kteří se kolem „Komenského“ sdružili.

Tím stane se „Komenský“ nepostrádatelným každé škole a každému učiteli, který bude chtít veliký úkol mravní výchovy rozřešiti ku blahu svých žáků a k uspokojení úřadů školních i vlastního vědomí.

Abychom vnitřnímu zvelebení „Komenského“ mohli věnovati péči co největší, bez obav před hmotnými ztrátami, chceme již nyní zabezpečiti si jistý počet odběratelů a žádáme Vás, abyste nám oznámili, zda Vás máme zaznamenati za odběratele „Komenského“ od příštího ročníku. Poněvadž nemůžeme všem pp. kolegům poslati toto oznámení, byli bychom Vám velmi povděční, kdybyste na „Komenského“ při vhodných příležitostech upozornili, nebo nám oznámili adresy, na něž bychom „Komenského“ mohli poslati.

„Komenský“ vychází každý druhý čtvrtek a předplácí se na něj 9 Kč čtvrtletně. Přihlásí-li se potřebný počet odběratelů, snížíme předplatné nebo zvětšíme obsah jeho.

Redakce a administrace v Zábřeze na Moravě.

Hranilnica in posojilnica „Učiteljskega konvikta“ v Ljubljani

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Zadružnik zadruga postane lahko vsak, kogar sprejme načelstvo. Delež 50 K se vplača naenkrat in se obrestuje po 5⁰/₀.

Vstopnine se plača 2 K.

Hranilne vloge se sprejemajo od vsakega, če tudi ni zadržnik. Obrestna mera je 4⁰/₀. Obrestovanje se pričinja s 1. in 16. vsakega meseca.

Posojila se dajo le zadružnikom na osebni kredit po jako ugodnih pogojih.

Informacije pošilja zadruga vsakomur franco, kdor vpošlje 6 K v znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se principijelno ne odgovarja.

Zadružni lokal je v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 6.

Uradne ure za stranke so izvzemši praznikov vsak četrtek in soboto od 1/2 17. do 1/2 18. ure.

Cenjenemu učiteljstvu in slavnim okrajnim šolskim svetom priporočamo v obilna naročila vse predpisane šolske tiskovine po najnovejših vzorcih, najnovejše mladinske spise lastne in druge zaloge, poštnine in druge tiskovine za šolsko uporabo na ljudskih, obrtnih in meščanskih šolah, učne načrte, razne napise na lepenki itd. - Zahtevajte cenik, ki se pošlje brezplačno in poštnine prosto. - Vsako leto izide „Ročni zapisnik“ z osebnim statusom in imenikom vseh šol po slov. deželah.

UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI

registrov. zadruga z omej. zavezo

Frančiškanska ulica 6.

